

LUNDS UNIVERSITET
Ekonomihögskolan
Företagsekonomiska institutionen
Kandidatuppsats 10 poäng HT 2002

En jämförelse mellan amerikanska och internationella rekommendationer för goodwill

Författare Helene Håkansson
 Ann-Marie Nordström Åkesson

Handledare: Fredrik Ericsson

Sammanfattning

Titel:	En jämförelse mellan amerikanska och internationella rekommendationer för goodwill.
Författare:	Helene Håkansson, Ann-Marie Nordström Åkesson
Seminarium:	17 januari 2003
Handledare:	Fredrik Ericsson
Problem:	Hur påverkar de nya amerikanska rekommendationerna för goodwill en koncerns resultat- och balansräkning i jämförelse med de internationella rekommendationerna för goodwill?
Syfte:	Vårt syfte med denna uppsats är att jämföra nuvarande internationella rekommendationer, IAS 22 och IAS 36, med de nya amerikanska rekommendationerna FAS 141 och FAS 142.
Metod:	Eftersom vi har gjort en jämförelse mellan olika rekommendationer har vi betraktat dem som vår primärdata tillsammans med årsredovisning och delårsrapport från Stora Enso. Vår sekundärdata utgörs av litteratur och artiklar. Vi har som metod valt att använda fallstudie där Stora Enso är ett företag som vi har utgått ifrån. Eftersom de amerikanska rekommendationerna ännu ej tillämpats har vi använt hypotetiska fall i vår fallstudie.
Reflektioner:	Den största nyheten i den nya amerikanska rekommendationen, FAS 142, är att man betraktar goodwill som en oändlig tillgång som inte årligen ska skrivas av utan istället värderas, och eventuellt skrivas ned, enligt en fördefinierad värderingstest. Jämfört med gällande internationella rekommendationer, IAS 36 och IAS 22, är detta synsätt helt nytt. I IAS 22 betonas just vikten av att goodwill är en ändlig tillgång och att detta ska speglas genom årliga avskrivningar.

Även i IAS 36 ges möjlighet att göra nedskrivningar om *indikationer* finns på att en försämring har skett. När sådana indikationer finns görs en värdering som liknar värderingen enligt FAS 142 men några krav på att denna värdering ska ske årligen finns inte. Detta förändrade synsätt påverkar naturligtvis koncernens balans- och resultaträkning och i sista hand resultatet. I vilken omfattning skillnader i påverkan på balans- och resultaträkning kan urskiljas beror på den situation koncernen befinner sig i. Faktorer som spelar in har att göra med att en återföring av tidigare gjord nedskrivning är förbjudet enligt FAS 142.

Hur nuvärdet av framtida kassaflöden bör beräknas skiljer sig åt i rekommendationerna vilket medför att det värde som benämns som det verkliga kan skilja sig åt. Eftersom en jämförelse ska göras mellan verkligt och bokfört värde i samband med värderingen kan detta påverka om en nedskrivning behöver göras eller ej. Nedskrivningen ska relateras till en enhet i företaget, här är hanteringen likartad i de olika rekommendationerna. Vad vi kan konstatera är att nedskrivningsbeloppets storlek kan påverkas beroende på till vilken enhet goodwillposten relateras och hur goodwill relateras till en enhet kan också få betydelse för om en nedskrivning behöver göras eller ej.

Nyckelord: ”fair value”, förvärvad goodwill, FAS 142, IAS 22, IAS 36

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Förkortningar	5
1. Inledning	6
1.1. Bakgrund	6
1.2. Problemdiskussion	8
1.3. Frågeställning	9
1.4. Syfte	9
1.5. Avgränsningar	9
1.6. Målgrupp	10
1.7. Disposition	10
2. Metod	11
2.1. Referensram	11
2.2. Övergripande angreppssätt	11
2.3. Metodval	12
2.4. Handgripligt angreppssätt	13
2.5. Källkritik	14
2.5.1. Objektivitet	14
2.5.2. Validitet	15
2.5.3. Reliabilitet	15
3. Teori	16
3.1. Former av goodwill	16
3.2. Är goodwill en immateriell tillgång?	17
3.3. Värdering av goodwill	20
3.3.1. The Dividend Discount Model (DDM)	20
3.3.2. Residual Income Model (RI)	21
3.3.3. Discounted Cash Flow Model (DCF)	21
3.3.4. Jämförelse mellan DCF och RI	22
3.3.5. Expected Cash Flow (ECF)	24
4. Amerikanska och internationella rekommendationer	26
4.1. FAS 141 – Business Combinations	26
4.2. FAS 142 - Goodwill and other Intangible Assets	27
4.2.1. Rapporteringsenhet	27
4.2.2. Värderingsprocessen	29
4.2.3. Värderingsmodeller	31
4.2.4. Tilläggsupplysningar	32
4.3. IAS 22 – Business Combinations	32
4.4. IAS 36 – Impairment of Assets	33
4.4.1. Kassagenererande enheter	34
4.4.2. Värdering	35
4.5. Summering	37

5. Fallstudie	38
5.1. Stora Enso	38
5.1.1. Stora Ensos förvärv	38
5.1.2. Stora Ensos nedskrivning	39
5.1.3. Varför val av Stora Enso?	39
5.2. Fall	39
5.2.1. Fall 1 – Svängningar i konjunkturen	40
5.2.2. Fall 2 – Enheter	43
5.2.3. Fall 3 - Värderingstekniker	51
6. Analys	55
6.1. Goodwill en ändlig eller oändlig tillgång?	55
6.2. När ska värdering utföras?	56
6.3. Återföring	56
6.4. Relaterad enhet	56
6.5. Värdering	57
7. Reflektioner	59
7.1. Goodwillproblematiken	59
7.2. Förslag till ytterligare studier	61
Källförteckning	62

Figurer och tabeller

Figur 1 The Dividend discount model (Plenborg, 2002)	20
Figur 2 Residual Income (Plenborg, 2002)	21
Figur 3 The Discounted Cash Flow Model (Plenborg, 2002)	21
Figur 4 Traditionell nuvärdesberäkning - Expected cash flow (FASB)	25
Figur 5 Rapporteringsenheter	28
Figur 6 Värderingsprocessen i FAS 142	30
Figur 7 Förvärv av Consolidated Papers (Årsredovisning, Stora Enso 2001)	39
Figur 8 Fall 1 – År 1	41
Figur 9 Fall 1 – År 2	41
Figur 10 Fall 1 – År 3	42
Figur 11 Fall 2 – Förvärvet år 2000	43
Figur 12 Fall 2 – Sifferunderlag exempel 1 (IAS 36)	44
Figur 13 Fall 2 – Resultat exempel 1 (IAS 36)	44
Figur 14 Fall 2 – Sifferunderlag och resultat exempel 2 (IAS 36)	44
Figur 15 Fall 2 – Sifferunderlag exempel 3 (IAS 36)	45
Figur 16 Fall 2 – Resultat exempel 3 (IAS 36)	45
Figur 17 Fall 2 – Sifferunderlag exempel 1 (FAS 142)	46
Figur 18 Fall 2 – Värderingsprocess exempel 1 (FAS 142)	47
Figur 19 Fall 2 – Sifferunderlag exempel 2 (FAS 142)	48
Figur 20 Fall 2 – Värderingsprocess exempel 2 (FAS 142)	49
Figur 21 Fall 2 – Sifferunderlag exempel 3 (FAS 142)	50
Figur 22 Fall 3 – Nuvärdeskalkyl exempel 1	52
Figur 23 Fall 3 – Nuvärdeskalkyl exempel 2	53
Figur 24 Fall 3 – Nuvärdeskalkyl exempel 3	54

Förkortningar

APB	Accounting Principles Board
BV	Book Value of Equity
BVG	Bokfört värde ("carrying amount") för goodwill
BVRE	Bokfört värde ("carrying amount") för rapporteringsenheten
BVRE + G	Bokfört värde ("carrying amount") inkl goodwill för rapporteringsenheten
CAP	Committe on Accounting Procedure
DCF	Discounted Cash Flow
DDM	Dividend Discount Model
DIV	Dividends
ECF	Expected Cash Flow
EV	Firm value
EVA	Economic Value Added
FAS	Financial Accounting Standards
FASB	Financial Accounting Standard Board
FCFF	Free Cash Flow to The Firm
FVG	"implied fair value" för goodwill
FVRE	"Fair value" för rapporteringsenheten
IAS	International Accounting Standards
IASB	International Accounting Standard Board
IOSCO	International Organisation of Securities Commissions
k_e	The Cost of Capital – Equity-Holder
NASDAQ	National Association of Securities Dealers Automated Quotation
NYSE	New York Stock Exchange
P	Firm value
RI	Residual Income
ROE	Return on Equity
ROI	Return on Investment
RR	Redovisningsrådet
SEC	Securities and Exchange Commission
US GAAP	Generally Accepted Accounting Principles US
WACC	Weighted Average Cost of Capital

1. Inledning

I detta inledande kapitel ger vi en bakgrund till ämnet, följt av en problemdiskussion. Vidare presenteras syfte, avgränsningar, målgrupp och disposition.

1.1. Bakgrund

I dag är det nödvändigt för många företag att verka på flertalet marknader och ha en internationell prägel på företaget. En internationalisering är kapitalkrävande och när den inhemska kapitalmarknaden inte täcker företagets kapitalbehov söker de sig till utländska kapitalmarknader. Genom notering på utländska börser får företaget tillgång till en större och mer likvid kapitalmarknad. På de amerikanska börserna NYSE (New York Stock Exchange) och NASDAQ (National Association of Securities Dealers Automated Quotation) är flera svenska företag noterade parallellt med sin notering på Stockholms Fondbörs.

En del företag expanderar genom att förvärva företag på utländska marknader. När köpesumman vid ett förvärv överstiger det förvärvade bolagets bokförda värde uppstår positiv goodwill. Anledningen att man betalar mer än det bokförda värdet är att det i köpesumman ingår en ersättning för dotterföretagets affärsvärde. Antingen därför att man bedömt att dotterföretagets rörelse kommer att få en god framtida lönsamhet eller därför att man räknar med att uppnå positiva effekter för koncernen som helhet genom samordningen mellan företagen (Thomasson, 2002).

Frågan om hur goodwill ska värderas och redovisas har lett till många diskussioner både här i Sverige och internationellt. Metoder för värdering och redovisning av goodwill har skiftat under årens gång. Innan den stora börskraschen 1929 redovisades i USA goodwill till marknadsvärde och det var också möjligt att skriva upp värdet. Efter kraschen framfördes krav på tydligare redovisningsprinciper. Detta ledde till att goodwill istället redovisades till anskaffningsvärde (Nilsson, 1998). Numera redovisar de ledande industrialiserade länderna goodwill som en tillgång och till anskaffningsvärdet (Rundfelt, 2001). När goodwill tas upp som en tillgång till anskaffningsvärdet i koncernredovisningens balansräkning ska den i koncernredovisningens resultaträkning skrivas av under en given avskrivningstid.

Avskrivningstidens längd varierar mellan olika länders redovisningsrekommendationer. Den största skillnaden har funnits mellan USA och övriga industriländer. I USA har avskrivningstiden för goodwill varit fyrtio år, i övriga industriländer har avskrivningstiden rekommenderats att vara maximalt tjugo år (Rundfelt 2001).

Den ökade internationaliseringen i världsekonomin har medfört ett behov av att få till stånd en harmonisering av redovisningsrekommendationerna. IASB (International Accounting Standard Board) är en oberoende organisation vars uppgift är att verka för en internationell standard med enhetliga redovisningsrekommendationer (ibid). IASB har en stark förankring till medlemsländerna i EU som fr.o.m. 2005 ska följa IASBs rekommendationer enligt ett direktiv från EU. De svenska rekommendationerna från Redovisningsrådet följer i varierande utsträckning redan idag de flesta internationella rekommendationerna. Frankrike och Tyskland tillåter att företag verksamma på internationella kapitalmarknader får upprätta koncernredovisning enligt IASBs standarder (Thomasson, 2002).

IASB nådde 1995 en överenskommelse med den internationella organisationen av börser, IOSCO (International Organisation of Securities Commissions), om godkännande av gränsöverskridande finansiering och notering på kapitalmarknader över hela världen. IOSCO rekommenderar sina medlemsländer att tillåta utländska noterade företag att följa IAS - rekommendationer från IASB (ibid.).

För företag som är noterade vid någon av de amerikanska börserna ställs specifika krav på redovisningen. SEC (Securities and Exchange Commission) är ett organ vars uppgift är att övervaka de amerikanska börserna och se till att investerare får ”nödvändig” information om företagen och att dess redovisning sker enligt US GAAP (Generally Accepted Accounting Principles). När ett utländskt företag är noterat på en amerikansk börs måste redovisningen vara jämförbar med de inhemska företagens redovisning. SEC kräver därför att utländska företag lämnar en specifik rapport (20F) om årsredovisningen där skillnader från US GAAP redovisas (Rundfelt, 1999).

US GAAP är rekommendationer utgivna av redovisningsorgan i USA. Sedan 1939 har det funnits tre olika standardsättande organ, CAP (Committee on Accounting Procedure, 1939-1958), APB (Accounting Principles Board, 1958-1973) och FASB (Financial Accounting Standard Board, 1973-). FASB är det organ som nu är gällande och är motsvarigheten till Redovisningsrådet i Sverige. De rekommendationer som ges ut av FASB ingår i US GAAP, för rekommendationer där FASB inte har utarbetat nya standarder gäller APBs standarder.

För goodwill har rekommendationen APB No 17 från 1970 gällt fram till 1/1 2002. Avskrivningstiden har då varit möjlig att maximera till fyrtio år. Rekommendationen anses av FASB vara föråldrad eftersom utvecklingen under de senaste trettio åren medfört att allt fler företag har immateriella tillgångar och att det vid företagsförvärv utgör en allt större del av transaktionerna. FASB har nu arbetat fram två nya rekommendationer: FAS 141 behandlar förvärv av företag och hantering av immateriella tillgångar, FAS 142 berör hur goodwill ska värderas. FAS 142 ska gälla för räkenskapsår med start tidigast 15/12 2001. Enligt FAS 142 ska goodwill inte längre skrivas av utan istället värderas årligen för att se om värdet har förändrats. Goodwill anses vara en beständig tillgång med oändlig nyttjandeperiod. (FAS 142, FASB 2001).

I den svenska rekommendationen som behandlar koncernredovisning och goodwill (RR 1.00 p 54) begränsas goodwillpostens ekonomiska livslängd till tjugo år. Dock finns möjlighet till längre period om särskilda skäl för detta kan påvisas (RR 1.00 p 60). Här följer svensk rekommendation den internationella rekommendationen IAS 22 från IASB.

FASB är i dag inte medlem av det internationella organet IASB. En av anledningarna är att de amerikanska rekommendationerna är betydligt mer detaljerade och specificerade än de internationella. FASB har dock ett livaktigt samarbete med IASB och anser sig ha en ledande roll i arbetet med att utveckla internationella redovisningssystem med god kvalitet (Schroeder et al, 2001). I oktober 2002 enades FASB och IASB i ett gemensamt projekt, ”The Norwalk Agreement”, att samarbeta för att uppnå global redovisningsstandard. Information om detta samarbete är publicerade på respektive organs hemsida (2002-10-29). Enligt promemorian hoppas man att under senare delen av 2003 presentera de förändringar som behövs i respektive organs rekommendationer för att uppnå enhetlighet.

1.2. Problemdiskussion

I en artikel i Affärsvärlden den 4/9 2002 kommenteras det finsk-svenska skogsbolaget Stora Ensos goodwillnedskrivning på 10 miljarder kronor. Goodwillen uppstod vid Stora Ensos förvärv av det amerikanska bolaget Consolidated Papers men har nu enligt artikelförfattaren ”med ett penndrag förvandlats till luft”. Nedskrivningen motiverades med att den amerikanska marknaden har försämrats och att lönsamheten är vikande men enligt artikelförfattaren finns det troligen ytterligare ett skäl, nämligen de nya amerikanska reglerna kring hanteringen av goodwill. Enligt uppgifter i artikeln kommer Stora Ensos förfarande att skriva ned goodwill-posten att följas av andra svenska koncerner med stora goodwillposter.

Stora Enso är en finsk-svensk koncern som följer de internationella rekommendationerna från IASB i sin redovisning. För goodwill gäller rekommendationerna IAS 22 och IAS 36. Då Stora Enso är noterat på New York-börsen måste de lämna en 20F-rapport till SEC där skillnader i redovisning enligt IAS och US GAAP är angivna och sifferuppgifter justerade.

Den svenska rekommendationen från Redovisningsrådet (RR 17) följer vad avser goodwill den internationella rekommendationen för nedskrivning av tillgångar (IAS 36). IAS 36 har tillämpats sedan 1999 medan RR 17 började gälla först för räkenskapsår som påbörjas 1/1 2002. Reglerna för nedskrivning av goodwill är alltså nya i Sverige vilket kan förklara lite av den ”hysteri” om stora nedskrivningar bland svenska koncerner som artikelförfattaren målar upp.

Men oavsett om en koncern redovisar enligt IAS eller RR måste de i en 20F-rapport anpassa årsredovisningen till US GAAP om de är noterade på någon av de amerikanska börserna. Schroeder et al (2001) anser att en anledning till att endast tusen utländska företag är noterade på amerikanska börser är det omfattande arbete som krävs för att anpassa årsredovisningen. Investerare på den globala aktiemarknaden har stora problem att värdera de noterade företagen när metoderna skiljer sig åt mellan olika länder. Det har därför riktats hård press på SEC att acceptera internationella redovisningsrekommendationer. SEC motiverar sina krav på US GAAP med att de internationella rekommendationerna inte är tillräckligt detaljerade och omfattande. Eftersom det internationellt inte finns en organisation motsvarande SEC som övervakar efterlevnad av de internationella rekommendationerna anser SEC att investerarna blir missledda (ibid). Enligt ett pressmeddelande på SECs hemsida har organet nu stora förhoppningar på det gemensamma projekt som FASB och IASB har påbörjat under oktober 2002 och som vi refererat till ovan.

SEC och FASB har båda varit kritiska till de långa avskrivningstiderna för goodwill som har varit tillåtna i USA. Under förarbetet med FAS 142 övervägde FASB att rekommendera samma avskrivningstid (tjugo år) som i de internationella rekommendationerna från IASB. Detta kritiserades dock intensivt av de amerikanska företagen. FASB omarbetade då rekommendationen FAS 142 och anger nu att de ändrar den grundläggande synen på goodwill från något med begränsad nyttjandetid till att betrakta det som en beständig tillgång. Vid en årlig värderingstest ska det bokförda värdet på det förvärvade företagens tillgångar jämföras med det verkliga värdet, ”fair value”. Detta värde definieras som det värde som parter på marknaden är villiga att betala för tillgången. Då möjlighet inte finns att fastställa marknadsvärdet ska man använda nuvärdet (FAS 142, FASB 2001). Enligt internationell rekommendation (IAS 36) ska goodwill värderas och skrivas ned endast när

tillgångarnas värde försämras. IASB betonar i IAS 22 att goodwill är en ändlig tillgång som därför successivt ska minska i värde genom årliga avskrivningar.

FASB anser att nuvärdesberäkning bör användas för att beräkna det verkliga värdet ("fair value") för tillgångar (FAS 7, FASB 2000). I FAS 142 rekommenderas därför användning av en specifik modell för nuvärdesberäkning. Herz et al (2001) ingick i FASBs utvärderingskommitté för FAS 142 under 2000. I en artikel diskuterar de värdering enligt nuvärdeberäkning, de är dock skeptiska till att använda värderingsmodeller för att beräkna "fair value" vid värdering av goodwill.

Intressant att notera är att redan 1964 diskuterar Gynther värdering av goodwill. Han utgår utifrån två koncept "residuum concept" och "excess profits concept". "Residuum-konceptet" utgår från att alla tillgångar i ett företag d v s både materiella och immateriella tillgångar kan värderas var för sig till nuvärde. "Excess profits concept" är mer resultatinkriktat och i detta koncept finns ingen ambition att försöka värdera tillgångarna var för sig. Enligt Gynther leder det senare konceptet till att goodwill då hanteras med årliga avskrivningar. Återspeglas då Gynthers "residuum concept" i den amerikanska rekommendationen FAS 142 med värdering enligt nuvärde och Gynthers "excess profits concept" med årliga avskrivningar i de internationella rekommendationerna?

Stora Enso kommer 2002 att göra en nedskrivning enligt den internationella rekommendationen IAS 36 (Delårsrapport januari-september 2002, Stora Enso). När de ska lämna sin 20F-rapport till SEC ska den följa US GAAP d v s goodwill ska värderas enligt FAS 142. Innebär nedskrivningen enligt IAS 36 att de uppfyller den värdering som ska ske enligt FAS 142? Kommer tillämpning av de olika rekommendationerna för goodwill att påverka koncernens balans- och resultaträkning i olika grad eller finns det en överensstämmelse mellan rekommendationerna?

1.3. Frågeställning

Hur påverkar de nya amerikanska rekommendationerna för goodwill en koncerns resultat- och balansräkning i jämförelse med de internationella rekommendationerna för goodwill?

1.4. Syfte

Vårt syfte med denna uppsats är att jämföra nuvarande internationella rekommendationer, IAS 22 och IAS 36, med de nya amerikanska rekommendationerna FAS 141 och FAS 142.

1.5. Avgränsningar

Vi avgränsar uppsatsen till positivt förvärvat goodwill i koncernredovisning. I vår empiriska undersökning kommer vi inte att beröra själva förvärvssituationen och de frågeställningar som kan komma ifråga i samband med detta. Förutsättningen är att ett förvärv redan har skett och att positiv goodwill har uppstått i samband med detta förvärv. Vid beräkningar bortser vi ifrån skattemässiga effekter.

1.6. Målgrupp

Vi riktar oss i huvudsak till studerande inom företagsekonomi och framförallt till de som läser redovisning. Vi förutsätter att läsaren har en viss grad av företagsekonomiskt kunnande motsvarande minst C-nivån i företagsekonomi.

1.7. Disposition

❖ Kapitel 1 - Inledning

I detta inledande kapitel ger vi en bakgrund till ämnet, följt av en problemdiskussion. Vidare presenteras syfte, avgränsningar, målgrupp och disposition.

❖ Kapitel 2 - Metod

I metodkapitlet redogörs för de angreppssätt vi valt att använda för att uppnå uppsatsens syfte och vårt val av metod. Kapitlet avslutas med källkritik.

❖ Kapitel 3 - Teori

Vi inleder detta kapitel med att beskriva de olika former av goodwill som finns, detta för att öka läsarens förståelse. Därefter ställer vi frågan om goodwill är en immateriell tillgång över huvudtaget. Avslutningsvis kommer vi att diskutera olika sätt att värdera goodwill.

❖ Kapitel 4 – Amerikanska och internationella rekommendationer för goodwill

I detta kapitel kommer vi att redogöra för de amerikanska och internationella rekommendationerna som vi bedömt som centrala gällande hanteringen av goodwill. Vår avsikt är inte att göra en komplett ”översättning” av respektive rekommendation utan vi har valt att plocka ut och redogöra för de delar som är väsentliga för att vi ska kunna uppnå vårt syfte med uppsatsen. Kapitlet avslutas med en summering i punktform där de väsentliga skillnaderna mellan amerikanska och internationella rekommendationer lyfts fram.

❖ Kapitel 5 - Fallstudie

I detta kapitel kommer vi först att beskriva Stora Enso och bakgrunden till den nedskrivning av goodwill man kommer att göra samt anledningen till varför vi valt Stora Enso som fallföretag. Därefter kommer vi att åskådliggöra de viktigaste skillnaderna mellan FAS 141/FAS 142 och IAS 22/IAS 36 genom olika typfall.

❖ Kapitel 6 - Analys

I detta kapitel utgår vi ifrån den summering som vi gör sist i kapitel 4 och använder dess rubriker som en analysmodell för att analysera de fall som presenteras i kapitel 5.

❖ Kapitel 7 - Reflektioner

I detta kapitel kommer vi att reflektera över de diskussioner och funderingar vi haft under arbetets gång. Vi kommer att koppla dessa reflektioner till de artiklar vi presenterar i teorikapitlet och avslutningsvis kommer vi att ge förslag på fortsatta studier.

2. Metod

I metodkapitlet redogörs för de angreppssätt vi valt att använda för att uppnå uppsatsens syfte och vårt val av metod. Kapitlet avslutas med källkritik.

2.1. Referensram

Vårt intresse för goodwill väcktes när vi under hösten 2002 genomförde kandidatkursen i redovisning och skrev ett PM om goodwill. Vår utgångspunkt var artikeln om Stora Enso och det var i vårt sökande efter ”de amerikanska reglerna” som vi fann information om den nya amerikanska rekommendationen FAS 142. PM-arbetet gav oss dock inte möjlighet att gå på djupet i ämnet goodwill. Vi upptäckte att det oftast fanns fler nya frågor än svar i det material vi då hade tillgång till om FAS 142. Framförallt förundrades vi över hur värdering ska ske av goodwill och hur detta påverkar företaget och dess intressenter. Inför vårt val av uppsatsämne bestämde vi oss för att gå vidare och försöka finna svar på våra frågetecken om goodwill och undersöka ämnet grundligare.

För att uttrycka det lite annorlunda kan man säga att vi under PM-arbetet kom så långt som till informationsstadiet i kunskapstrappan så som den beskrivs av Lundahl & Skärvad (1999). Vår förhoppning med uppsatsen är att komma ytterligare en bit på väg och erhålla ett visst mått av kunskap i ämnet goodwill samt att genom denna uppsats vidarebefordra vår inhämtade kunskap till läsaren och förhoppningsvis väcka läsarens intresse i frågan.

Vår referensram utgörs av studier inom Ekonomihögskolan och arbetslivserfarenhet inom ekonomi och IT. Vi har inte varit engagerade i koncernredovisning eller värdering av goodwill, varför vi ser det som ett lämpligt tillfälle att nu fördjupa våra kunskaper inom området. Enligt Eriksson & Wiederheim-Paul (2001) avspeglas en individs referensram i dennes samlade kunskaper, värderingar, normer o s v. Detta påverkar individen omedvetet eller medvetet i hur denne angriper olika problem. Våra samlade kunskaper och erfarenheter kommer därför att påverka hur vi angriper uppsatsens problem. Även val av perspektiv och undersökningsobjekt påverkas av dessa kunskaper. Vi har dock försökt att ha detta i minnet under arbetets gång.

2.2. Övergripande angreppssätt

Vi började vår undersökning med att få en förståelse för goodwill genom att ta del av den inom ämnet tillgängliga litteraturen. Enligt Eriksson & Wiederheim-Paul (2001) måste man ha ett syfte med sin beskrivning för att uppnå förståelse. Eftersom vårt syfte är att jämföra rekommendationerna koncentrerade vi vår sökning på litteratur och artiklar om amerikanska och internationella rekommendationer för goodwill. Förståelse kan nås genom att man tolkar beskrivningar och förklaringar utifrån en referensram och sätter in dem i ett sammanhang (ibid.). När huvudsyftet med studien är att tolka och förstå och se vad det betyder för beslut och handlingar föreligger ett hermeneutiskt forskningsideal enligt Lundahl & Skärvad (1999). Vårt syfte är att tolka och förstå de amerikanska och internationella rekommendationerna och förutspå effekterna på redovisningen av goodwill.

I hermeneutisk anda måste man förstå delarna och för att förstå delarna måste man förstå helheten. Det måste finnas en växelverkan mellan helhetsförståelse och delförståelse (Eriksson & Wiederheim-Paul, 2001). För att få en förståelse för goodwill måste vi också förstå hur det hanteras i koncernredovisning och hur det anges i årsredovisningen. För att förstå hur värdering av goodwill ska ske måste vi också få en förståelse för olika teorier om värdering. Utifrån detta inledde vi vår förståelse med dokumentstudier av lagar och rekommendationer och genom att studera böcker om redovisningsteorier för goodwill.

Enligt Lundahl & Skärvad (1999) är det vetenskapliga synsättet utgångspunkten för kvantitativ respektive kvalitativ metodteori. Vetenskapsteorin kopplas ihop med den praktiska metodlärans konkreta anvisningar för hur utredningsarbetet ska gå till. Kvalitativ metodteori är inriktad på tolkning och förståelse och har den hermeneutiska vetenskapsteorin som grund. Kvalitetskraven på en god hermeneutisk teori är att den ska bidra till att uppnå förståelse och insikt och att möjliggöra en meningsfull tolkning av exempelvis en situation. Därmed kan den hermeneutiska teorin bidra till att skapa mening och sammanhang för de som i en viss situation försöker hantera och lösa vissa problem.

Vi har utifrån vårt resonemang om förståelse kommit fram till att vi utgår från hermeneutisk vetenskapsteori och därmed kvalitativ metodteori. Frågan vi ställde oss då var hur vi skulle gå tillväga för att utföra en kvalitativ studie. I följande avsnitt beskriver vi våra funderingar och resonemang om val av metod och urval.

2.3. Metodval

Valet av metod d v s vilken form bearbetningen och analysen har görs utifrån den kunskap man önskar erhålla. Utifrån den kunskap man önskar erhålla ska man söka, anpassa eller skapa olika angreppssätt för att beskriva området, förklara, förstå och förutsäga händelser (Lundahl & Skärvad, 1999).

En begränsning i vår undersökning är avsaknad av koncerner som har tillämpat rekommendationen FAS 142. Den kommer först att påverka årsredovisningen 2002. En annan begränsande faktor är att de koncerner som påverkas av FAS 142 är de som är börsnoterade på någon av de amerikanska börserna. Att undersöka *användning* av rekommendationen i empirin var därför inte möjlig.

Vi övergick därför till att fundera på om vi skulle kunna använda fallstudie som metod. Enligt Lundahl & Skärvad (1999) är det ett lämpligt metodverktyg för ett fåtal fall som studeras mera detaljerat och med flertalet variabler. Fallstudie är också en lämpligt metod då man vill exemplifiera något och det är också vår avsikt att exemplifiera och pröva hur ovan nämnda rekommendationer påverkar koncernens redovisning.

Frågan var vad som skulle vara vårt fall i fallstudien, vi saknade ett lämpligt studieobjekt i empirin. Efter mycket funderande kom vi fram till att bästa sättet var att utgå ifrån Stora Enso från vårt PM-arbete. Stora Enso redovisar enligt IAS och US GAAP, vilket ger oss möjlighet att se på skillnader mellan internationell och amerikansk redovisning av goodwill och vilken verkan respektive rekommendation får. Stora Ensos delårsrapport t o m tredje kvartalet 2002 innehåller uppgifter om hur goodwill kommer att redovisas enligt IAS 22/IAS 36. Hur Stora Enso kommer att tillämpa FAS 142 har vi inte möjlighet att ta del av

eftersom deras 20-F rapport till SEC lämnas först efter årsskiftet. Vår avsikt är därför att skapa hypotetiska fall och konstruera fallen på ett sådant sätt att läsaren på ett enkelt och överskådligt sätt kan förstå hur koncernens balans- och resultaträkning påverkas om förutsättningarna för värdering och avskrivning av goodwillposten förändras.

Vi är medvetna om att man kan ifrågasätta om vårt metodval kan kallas fallstudie. Yin (1989) anger att en fallstudie innebär att undersökningen sker i kontext, genom studie av ”verkligheten”. Kan man då inte använda fallstudie i en konstruerad verklighet? Enligt Samuelsson (1999) finns det en specifik metod inom en fallstudie som konstruerar verkligheten, ”Real Life Constructs”. Metoden utvecklades av Lapsley & Llewellyn 1995 och har används framförallt inom ekonomistyrning och budgetsimulering. Fördelen med att använda ”Real Life Constructs” är att man behåller kopplingen till verkligheten men ges möjlighet att konstruera olika hypotetiska fall (Samuelsson, 1999). En nackdel kan dock vara att man konstruerar situationer som ska ge de utfall man önskar och att man därmed hamnar långt från verkligheten. Ett sätt att avhjälpa detta kan vara att utgå från ett verkligt fall. Genom att använda den här metoden och som utgångsläge ha ett verkligt fall, Stora Enso, tror vi oss kunna ge svar på vår problemfrågeställning och uppfylla syftet med uppsatsen.

Lundahl och Skärvad (1999) anser att ett enda fall ger förutsättningar för en djup studie men det förutsätter att man utgått ifrån problemställningen, att den är tillräckligt fokuserad och avgränsad. Efter idogt arbete anser vi att vi har fokuserat och avgränsat vår problemställning.

2.4. Handgripligt angreppssätt

Avsikten med att beskriva det handgripliga angreppssättet är att redogöra på vilket sätt data har inhämtats vid undersökningen. Primärdata brukar definieras som den data undersökaren själv samlar in och analyserar. Med sekundärdata menas den data och den information som finns dokumenterat om ett visst fenomen men som inte är insamlat och sammanställt i första hand för den egna studien. Denna information finns i olika former och varierande tillgänglighet (Lundahl & Skärvad, 1999). I vår undersökning kommer vi att utgå ifrån redovisningsorganens rekommendationer i uppbyggnaden och studien av våra fall och därmed kommer vi att analysera deras innebörd. Eftersom vi använder rekommendationerna på detta sätt anser vi att de utgör våra primärdata. I uppbyggandet av våra fall utgår vi ifrån Stora Ensos årsredovisning och delårsrapport vilket gör att även de materialen är primärdata. Vår sekundärdata utgörs av litteratur och artiklar.

I början av vårt uppsatsskrivande hade vi en begränsad kunskap i ämnet goodwill. För att få normgivarnas syn i ämnet och för att tränga djupare in i området valde vi att studera de gällande amerikanska och internationella rekommendationerna inom området, nämligen FAS 141, FAS 142, IAS 22 och IAS 36. Vi fick hjälp av vår handledare med den fullständiga textsamlingen om dessa rekommendationer. Eftersom den litteraturen är mycket omfattande tror vi att vi får bättre möjligheter att återge vad de olika rekommendationerna innebär genom att använda typfall och detta bör också underlätta förståelsen för våra läsare. I de olika fallen kommer vi att använda olika scenarier för att åskådliggöra olika situationer ett företag kan ställas inför.

Eftersom FAS 142 innebär ett nytt sätt att värdera goodwill har vi försökt finna litteratur som behandlar teorier om värdering av goodwill. Litteratur om goodwill var begränsad och oftast behandlades det i böcker om redovisningsteorier. Sökning i ELIN, Universitetsbibliotekets samlingsdatabas, gav varierande sökträffar. Forskningsartiklar om goodwill var oftast av äldre datum och det var svårt att finna information om de nya amerikanska rekommendationerna. Vi sökte även via Libris och där fann vi litteratur som kunde beställas från andra bibliotek. Då vi fortfarande saknade litteratur som behandlade teorier om goodwillvärdering valde vi att inte begränsa oss till nyutgiven litteratur och gjorde åter igen en sökning bland forskningsartiklar i olika databaser. En del av de referenser vi fann har förvisso ett ursprung sedan 1960-talet men vi anser att deras innehåll är relevanta för vår undersökning då de mer berör olika forskares syn på värdering av goodwill.

2.5. Källkritik

Med källkritik menas att författarna själva kritiskt granskar det material man samlat in och bortser från det som inte är relevant. Ett av syftena med detta är att visa läsaren hur författarna har gått tillväga för att uppnå objektivitet, validitet och reliabilitet.

2.5.1. Objektivitet

Val av perspektiv och vår egen föreställningsram styr dels vår verklighetsuppfattning och problemformulering men även vilka fakta man söker för att beskriva eller förklara ett fenomen. Det "ultimata" utredningsförloppet skulle inte påverkas av olika värderingar utan värderingen skulle "sparas" tills det är dags att dra slutsatser och fatta beslut. Detta är i praktiken väldigt svårt, för att inte säga i det närmaste omöjligt. Ett sätt att försöka uppnå objektivitet är att bli medveten om vilka värderingar och förutsättningar som styr utredningen och öppet redovisa dessa. För att bättre förstå detta kan man t ex försöka skilja på fakta och värderingar (Lundahl & Skärvad, 1999).

Vi har försökt ha en kritisk hållning till innehållet i den litteratur vi studerat, främst de artiklar vi hämtat ur "icke-vetenskapliga" tidskrifter som inte har granskats innan publicering. Vi är medvetna om att dessa oftast är "vinklade" och präglas av författarens åsikter. Informationen i artikeln i Affärsvärlden gav intrycket av att vara vinklad, vi undersökte därför de källor som borde ge oss faktauppgifter om amerikansk och internationell standard nämligen FASB och IASB. Vid besök på respektive organs hemsida fann vi sammandrag om standarderna FAS 141, FAS 142, IAS 22 och IAS 36.

För att kontrollera artikelns innehåll om Stora Enso's nedskrivning undersökte vi koncernens årsrapporter, delårsrapporter och pressreleaser och fann att uppgifterna om nedskrivningen överensstämde med artikelns uppgifter. Vi fortsatte vår sökning i Universitetsbibliotekets databaser efter material om nedskrivning av goodwill. Det visade sig att flertalet artiklar behandlade befarade nedskrivningar hos svenska koncerner som är noterade på amerikanska börser.

De amerikanska och internationella rekommendationerna är engelskspråkig litteratur varför det stundtals har lett till problem vid översättning av svårtolkade begrepp. Det kan då bli svårt att bibehålla nyansskillnader i språket som ibland är nödvändig för att förstå skillnader i olika redovisningssätt. Som lösning på problemet har vi därför i vissa fall valt att ange den engelska termen.

2.5.2. Validitet

Validitet innebär att det som ska mätas verkligen mäts och att det som mäts inte har systematiska mätfel (Lundahl & Skärvad, 1999). För att bedöma mätinstrumentets validitet brukar man göra en uppdelning i inre validitet och yttre validitet.

Inre validitet handlar om frågan i vilken mån ett resultat stämmer överens med verkligheten (Merriam, 1994). Om det som i vårt fall finns en avsikt att jämföra amerikanska och internationella rekommendationer gällande goodwill måste efterfrågade kriterier preciseras så att de återspeglar ”verkligheten” på ett tillförlitligt sätt. Då de amerikanska rekommendationerna är nya och därför inte har tillämpats i verkligheten kan inre validitet inte heller uppnås enligt definitionen ovan. I skapandet av våra typfall har vår ”verklighet” utgjorts av de internationella och amerikanska rekommendationerna och till viss del Stora Enso. Eftersom vi i våra fall får konstruera vissa situationer och uppgifter anser vi att genom att använda Stora Enso som utgångsläge förleds vi inte till att konstruera fallen så att vi får det resultat vi förväntat oss. Därmed anser vi att vi uppnår inre validitet.

Den yttre validiteten visar i vilken mån resultatet från en undersökning är tillämpbar i andra situationer dvs om det empiriska resultatet är generaliserbart. För att eventuellt kunna generalisera våra resultat till andra situationer måste det finnas en redogörelse för hur processen av det som önskas identifieras har gått till. Vi har därför tidigare i detta kapitel preciserat vårt tillvägagångssätt. Vår avsikt med konstruktionen av våra typfall är att visa på tillämpningen av internationella och amerikanska rekommendationer gällande goodwill. För att uppnå yttre validitet har vi renodlat våra fall och därmed bortsett från exempelvis skatteeffekter. Genom att renodla och göra fallen ”fria” från andra aspekter än goodwill så är vår förhoppning att resultaten är generaliserbara.

2.5.3. Reliabilitet

Reliabilitet handlar om i vilken utsträckning ens resultat kan upprepas (Merriam, 1994). En undersökning med god reliabilitet kännetecknas av att mätningen inte påverkas av vem som utför den eller de omständigheter under vilka den sker. I en undersökning med god reliabilitet påverkas mätningen i liten utsträckning av tillfälligheter, med andra ord finns det få slumpmässiga fel. För att öka reliabiliteten kan olika standardiseringsförfaranden användas (Lundahl & Skärvad, 1999). Genom att göra våra fall renodlade från andra aspekter än goodwill kan de därmed sägas vara standardiserade och eftersom de gällande rekommendationerna följs i konstruktionen av fallen påverkas inte heller resultatet i fallen av vem som konstruerar dessa.

3. Teori

Vi inleder detta kapitel med att beskriva de olika former av goodwill som finns, detta för att öka läsarens förståelse. Därefter ställer vi frågan om goodwill är en immateriell tillgång över huvudtaget. Avslutningsvis kommer vi att diskutera olika sätt att värdera goodwill.

3.1. Former av goodwill

Traditionellt sätt skiljer man på förvärvad goodwill och inom företaget upparbetad goodwill. Vi har avgränsat oss till att undersöka förvärvad positiv goodwill men vi har dock valt att här ge en beskrivning av olika former då vi anser att det underlättar förståelsen för läsaren.

- ❖ *Förvärvad goodwill* uppstår när ett företag förvärvar ett annat företag. När köpesumman vid ett förvärv överstiger det förvärvade bolagets bokförda värde uppstår positiv goodwill. Anledningen att man betalar mer än det bokförda värdet är att det i köpesumman ingår en ersättning för dotterföretagets affärsvärde. Antingen därför att man bedömt att dotterföretagets rörelse kommer att få en god framtida lönsamhet eller därför att man räknar med att uppnå positiva effekter för koncernen som helhet genom samordningen mellan företagen (Thomasson, 2002).

Ovan beskrivs *positiv* förvärvad goodwill men det kan också inträffa att anskaffningsvärdet är lägre än det bokförda värdet och då uppstår *negativ* goodwill. Om positiv goodwill motsvarar framtida ekonomiska fördelar så motsvarar negativ goodwill förväntade framtida förluster och kostnader som har identifierats i förvärvarens plan för förvärvet men som inte kan redovisas som identifierbara skulder vid förvärvstillfället (ibid.).

- ❖ *Upparbetad goodwill* är det som internt upparbetats inom företaget men som man inte kan identifiera och därför inte specificera ett exakt värde för. Den kan t ex bestå av forsknings- och utvecklingsresurser, humankapital i form av kvalitéer hos anställda i företaget (Engström, 1999).

Internt upparbetad goodwill anses inte vara en identifierbar resurs som företaget har kontroll över och därmed kan det inte beräknas på ett tillförlitligt sätt. Internt upparbetad goodwill redovisas inte som en tillgång i balansräkningen utan kostnadsförs direkt. Detta gäller för såväl amerikanska som internationella rekommendationer (Engström, 1999).

Att goodwill enbart i samband med förvärv får redovisas som en anläggningstillgång i balansräkningen har ansetts utgöra ett problem främst i så kallade ”kunskapsföretag” eftersom en stor del av deras tillgångar utgörs just av ”mjuka” resurser som kunskap. En resurs som inte får något värde i balansräkningen förrän ett företag blir föremål för ett eventuellt förvärv ställer till bekymmer vid värderingen av företag med stora upparbetade goodwillposter. De är då inte jämförbara med företag med traditionella tillgångar eller med företag som redovisar goodwill i samband med förvärv (Engström, 1999).

3.2. Är goodwill en immateriell tillgång?

Gynther (1964) beskriver i en artikel i *The Accounting Review* goodwill utifrån två koncept, ”future excess profits concept” och ”residuum concept”.

”Future excess profits concept” är resultatinriktat och i detta koncept finns ingen ambition att försöka värdera tillgångarna var för sig. I stället definierar man goodwillposten utifrån de framtida ”övervinster” man förväntar sig och utifrån detta värde bestäms en livslängd från vilken goodwill skrivs av.

Gynther menar att ”future excess profits concept” är felaktigt och missledande och enbart har kommit till för att det är lätt att hantera. Han anser att goodwill enbart bör skrivas av när där finns indikationer på att den har minskat i värde. Att skriva av goodwill ”godtyckligt” över ett antal år leder inte till ansvarstagande redovisning, detta anser Gynther leder till att resultatet blir undervärderat och att balansräkningen inte visar tillgångarnas rätta värde under avskrivningstiden.

Enligt Gynther utgör det andra konceptet ”residuum concept” ett bättre alternativ för att kunna svara på frågan vad det är som skapar vinsten i företaget när de materiella tillgångarna är borträknade. Tillgångar är saker som har ett värde och ekonomiska tillgångar har följaktligen ett ekonomiskt värde. Det ekonomiska värdet utgörs av framtida servicefördelar som kan uppträda i olika former, både med eller utan fysisk substans. Om det hade varit möjligt att identifiera samtliga immateriella tillgångar på samma sätt som de materiella tillgångarna hade inte någon goodwillpost existerat. Då hade det varit möjligt att värdera sådana ”abstrakta” tillgångar som exempelvis kunskap och skicklighet. Då detta inte är möjligt utgörs goodwillposten av det resterande värdet i balansräkningen sedan identifierbara tillgångar som individuellt kan värderas är borträknade. Goodwillposten skulle då utgöras av det som skapar ”mervärde” i företaget. I många fall kan detta värde representera större ”intjänandekraft” än många materiella tillgångar.

Det som goodwill representerar, exempelvis anställdas kunskap och skicklighet, snarare ökar i ett vinstgivande företag än minskar. Om man i samband med ett förvärv har bestämt nuvärdet på alla förvärvade tillgångar så bör goodwillposten behålla sitt värde så länge ”earning power” består i företaget och goodwill ska då skrivas ner enbart om ”earning power” minskar. Goodwill representerar värdet på tillgångar i form av speciella kunskaper, hög trovärdighet o s v och eftersom goodwill kan öka nuvarande försäljningsvärde på företaget som helhet eller för exempelvis en enskild division anser Gynther att goodwill hör hemma i balansräkningen som en immateriell tillgång.

Gynther anser dock att enbart ta upp goodwill i samband med förvärv inte ger externa intressenter rättvisande information. Som vi redogjort för ovan anser Gynther att förvärvad goodwill kan öka i värde snarare än minska och bör därför inte skrivas av kontinuerligt. Som en följd av detta anser han också att även internt upparbetad goodwill ska tas upp i balansräkningen som en tillgång. För att detta ska kunna ske på ett, för intressenterna, tillförlitligt sätt bör goodwill värderas regelbundet. I denna värderingsprocess ska nuvärdet beräknas på samtliga framtida kassaflöden som ledningen har uppskattat att företagets tillgångar kommer att generera och detaljer hur dessa årliga beräkningar har gått till ska redogöras för i företagets finansiella rapporter. Gynther anger inte hur värderingsprocessen ska gå till men han anser att det enbart är företagsledningen som kan genomföra

värderingen, eftersom det enbart är de som besitter den nödvändiga kunskapen om företaget för att kunna göra tillförlitliga beräkningar. Genom värderingsprocessen anser Gynther att man eliminerar den felaktiga hanteringen av förvärvad goodwill som "future excess profits concept" representerar när goodwill skrivs av kontinuerligt eller direkt i samband med förvärvet. Värderingsprocessen resulterar i att man på ett mer korrekt sätt identifierar och värderar företagets samtliga tillgångar, inklusive goodwill.

Tollington (1998) ställer sig å andra sidan frågande till om goodwill är en tillgång över huvudtaget. Han menar att eftersom ingen skulle köpa goodwill separat från andra tillgångar så uppfyller goodwill inte det krav som ska kunna ställas på en tillgång d v s att den ska kunna separeras ("separability"). Att se förvärvad goodwill som en residual är enbart en mätmetod och inte ett sätt att identifiera goodwill som en tillgång.

Tollington presenterar elva punkter som han anser karaktäriserar en tillgång:

❖ *Rätten till kontroll*

Har företaget ingen kontroll föreligger inte heller en tillgång. Eftersom förvärvad goodwill inte kan identifieras annat än som en residual så kan det inte heller kontrolleras.

❖ *Rätten att använda*

Tollington menar att det inte föreligger något samband mellan rätten att använda förvärvad goodwill och att identifiera den som en separat tillgång.

❖ *Rätten att handha ("manage")*

Rätten att kontrollera och använda en tillgång ger företaget också rätten att exempelvis tillåta andra att förfoga över tillgången. Det är inte troligt att någon skulle önska förfoga över goodwill skilt från andra tillgångar så länge förvärvad goodwill ses som en residual.

❖ *Rätten till intäkter ("income")*

Eftersom det är svårt att avskilja goodwill från andra tillgångar går det inte heller att avskilja intäkter från goodwill från intäkter genererade från andra tillgångar.

❖ *Rätten till kapital ("capital")*

Detta innefattar rätten att använda en tillgång eller att förstöra den eller helt enkelt inte använda den. En tillgång behöver således inte nödvändigtvis producera intäkter även om detta är att föredra. Eftersom förvärvad goodwill enbart utgörs av en biprodukt (residual) i en transaktion så sätts inte heller kapital undan för att köpa en residual utan denna residual uppkommer enbart därför att man vill köpa övriga tillgångar.

❖ *Rätten till säkerhet*

Att inneha en tillgång innebär att man har legala rättigheter till densamma. Eftersom goodwill är av en sådan obestämbar natur är det osäkert om det finns några sådana rättigheter, exempelvis skulle ingen bank ge ut ett lån med enbart goodwill som säkerhet.

❖ *Överförbarhet*

För att goodwill ska kunna överföras måste det kunna separeras.

- ❖ *Frånvaron av varaktighet ("the absence of a term")*
Eftersom ingen vet hur länge goodwill existerar, det skulle egentligen kunna finnas i evighet, så kan förvärvad goodwill inte heller definieras utifrån detta kriterium.
- ❖ *Förhindrande av felaktig användning ("the prohibition of harmful use")*
Tollington har svårt att se hur något som definieras som en residual kan orsaka någon skada.
- ❖ *Reglering av skulder*
Eftersom ingen skulle köpa goodwill separat kan det inte heller användas till att reglera skulder.
- ❖ *Rätt till tillgångens egenart*
Det måste finnas regler hur en tillgång ska hanteras när rätten till denna försvinner, exempelvis krävs det att varumärken förnyas för att företaget ska få lov att använda dessa. Eftersom goodwill enbart existerar inom redovisningen och inte i realiteten så finns inga sådana regler gällande goodwill.

Eftersom goodwill inte uppfyller dessa punkter konstaterar Tollington att förvärvad goodwill inte är en tillgång. Existensen och värdet av förvärvad goodwill beror enbart på omständigheterna i samband med förvärvet och likväl som goodwill kan bli positivt kan det också bli negativt. Ingen annan tillgång kan dyka upp likväl på debetsidan som på creditsidan i balansräkningen. Goodwill existerar enbart vid förvärvstillfället och därefter kan goodwill variera beroende på olika omständigheter som exempelvis strategiska beslut. Dessutom kan goodwill inte särskiljas från andra tillgångar, ingen skulle köpa goodwill separat från andra tillgångar och goodwill kan inte heller användas till att reglera skulder.

Jämfört med amerikanska och internationella rekommendationer är Tollingtons definition av en tillgång väldigt detaljerad. Enligt FASB och även IASB anges en tillgång vara en resurs som företaget har kontroll över till följd av inträffade händelser och som förväntas ge ekonomiska fördelar i framtiden (Schroeder et al, 2001). Just denna snäva definition av en tillgång anser Tollington vara ett problem och därför anser han att man bör se över hur en tillgång definieras. Att definiera immateriella tillgångar som goodwill i samband med förvärv är inte rätt sätt att hantera problemet utan istället bör nya definitioner och "regler" ställas upp för hur tillgångar i stort och immateriella tillgångar i synnerhet ska hanteras.

3.3. Värdering av goodwill

Hur tillgångar ska värderas har föranlett både omfattande och utdragna debatter. En värdebaserad redovisning bygger på att alla tillgångar, skulder, intäkter och kostnader har ett verkligt värde. I en värdebaserad redovisning ska tillgången värderas till verkligt värde. Att fastställa vad som är det verkliga värdet för en tillgång är svårt eller nära omöjligt. Falkman (2000) anger att den bästa approximationen till ett sådant idealvärde utgörs av nuvärdet av framtida betalningsflöden. Den stora svårigheten med nuvärden är emellertid att framtiden till stora delar är osäker vilket gör att storleken på de framtida betalningarna är osäkra.

För att beräkna nuvärdet av ett företags värde används olika former av värderingsmodeller. Plenborg (2002) gör i en artikel i *Scandinavian Journal of Management* en jämförelse mellan de två värderingsmodellerna ”Discounted Cash Flow” (DCF) och ”Residual Income” (RI). I en artikel i *Accounting Horizons* av Herz et al (2001) behandlas samma värderingsmodeller och författarna, som har ingått i FASBs utvärderingskommitté för FAS 142, diskuterar modellernas användning för testning av goodwillpostens försämring.

Vi har valt att beskriva och jämföra de ovan nämnda värderingsmodellerna med hjälp av författarnas artiklar och redogöra för de åsikter som författarna har om användning av modellerna för goodwillvärdering. Vi anser att detta är speciellt intressant då det under utredningsarbetet med FAS 142 har diskuterats att förorda de båda nämnda modellerna vid värdering av goodwill.

3.3.1. The Dividend Discount Model (DDM)

Enligt Plenborg är grundmodellen för värdering av företag ”The Dividend Discount Model” (DDM). När investerare köper aktier förväntar de sig två typer av kassaflöden, utdelningar under tiden de äger aktierna och ett förväntat försäljningspris i slutet av perioden. Med förmodan om en obegränsad tidsperiod kan DDM förklaras enligt figur 1.

$$P_0 = \sum_{t=1}^{\infty} \frac{div_t}{(1 + k_e)^t},$$

P = värdet på företagets aktier (”firm value”)
 div = utdelningar (”dividends”)
 k_e = kalkylränta (”the cost of capital”)

Figur 1 The Dividend discount model (Plenborg, 2002)

Trots att DDM anses vara den teoretiskt korrekta modellen har stora ansträngningar gjorts för att utveckla alternativa värderingsmodeller. En av anledningarna till detta är, enligt Plenborg (2002), att i DDM behandlas utdelningen som fördelning (”distribution”) snarare än som en värdeskapare. Istället bör den modell som används innehålla de variabler som visar skapande av tillgångar (”creation of wealth”) snarare än fördelning av tillgångar (”distribution of wealth”). En sådan modell blir lättare att förstå och det blir lättare för bl a analytiker och investerare att uppskatta företagets värde. Hertz et al (2001) anser också att

DDM är svår att använda särskilt över en lång tidsperiod för företag som inte har en omfattande utdelning.

3.3.2. Residual Income Model (RI)

”Residual Income” (RI) är en modell som introducerades av Edward och Bell redan 1961 och den har sedan vidareutvecklats av andra forskare (Plenborg, 2002). Modellen härstammar från DDM-modellen och är en variant av den mer kända modellen EVA (”Economic Value Added”). Medan EVA värderar företaget utifrån både ett aktieägare- och låntagareperspektiv värderar RI-modellen företaget endast utifrån aktieägarnas perspektiv. Modellen förklaras i figur 2.

$$P_0 = BV_0 + \sum_{t=1}^{\infty} \frac{(ROE_t - k_e)BV_{t-1}}{(1 + k_e)^t}$$

P = värdet på företagets aktier (”firm value”)
 BV = bokfört värde på eget kapital (”book value of equity”)
 ROE = räntabilitet på eget kapital (”return on equity”)
 k_e = kalkylränta (”the cost of capital”)

Figur 2 Residual Income (Plenborg, 2002)

RI-modellen består av två termer: det bokförda värdet på eget kapital (BV) på värderingsdagen och nuvärdet av den framtida nettoinkomsten (RI). ”Residual Income” (RI) definieras som skillnaden mellan räntabilitet på eget kapital (ROE) och kalkylräntan (k_e) multiplicerat med bokfört värde på eget kapital (BV), dividerat med $(1 + k_e)^t$.

När antingen tillväxttakten på bokfört värde (”growth rate in book value”) eller nettoinkomsten (”residual income”) ökar så minskar skillnaden mellan företagets uppskattade värde och dess bokförda värde. Med andra ord så är investerare enbart villiga att betala över det bokförda värdet av eget kapital (”book value of equity”) om företagets RI är positivt.

3.3.3. Discounted Cash Flow Model (DCF)

Enligt Plenborg (2002) kan ”Discounted Cash Flow” modellen (DCF) anges i en form som reflekterar värdet för hela företaget inklusive intressen för både långgivare och aktieägare. Modellen förklaras i figur 3.

$$EV_0 = \sum_{t=1}^{\infty} \frac{FCFF_t}{(1 + WACC)^t}$$

EV = värdet på företagets aktier (”firm value”)
 FCFF = företagets fria kassaflöde (”free cash flow to the firm”)
 WACC = genomsnittlig kapitalkostnad (”weighted average cost of capital”)

Figur 3 The Discounted Cash Flow Model (Plenborg, 2002)

DCF är den vanligast använda värderingsmodellen eftersom den har en direkt anknytning till finansiell teori. Vid användning av DCF krävs värdering av det fria kassaflödet (”free

cash flow”). Det fria kassaflödet är det kassaflöde som är tillgängligt för utdelning till aktieägare. WACC (”weighted average cost of capital”) är den viktade genomsnittliga kapitalkostnaden för företagets olika finansieringsformer. Den består av den sammanlagda kostnaden för främmande och eget kapital.

Att prognostisera ”free cash flow” (FCFF) på obestämd tid är förenat med svårigheter vilket gör att man prognostiserar FCFF för ett specifikt slutdatum. Vid beräkningen förutsätts att företaget har nått en fast position (”steady state”) och vid beräkningen av FCFF förutsätts dessutom en konstant ränta. För att kunna använda sig av modellen krävs dessutom en uppskattning av ”weighted average cost of capital” (WACC). WACC är beroende av kapitalstrukturen i företaget och ändras således när kapitalstrukturen ändras men vid användandet av modellen så förutsätts vanligtvis en konstant WACC baserad på företagets mål och nyckeltal (Hertz et al, 2001).

3.3.4. Jämförelse mellan DCF och RI

Herz et al (2001) refererar till olika forskningsrön om värderingsmodellerna ”Residual Income” (RI) och ”Discounted Cash Flow Model” (DCF). Den begreppsmässiga fördelen med DCF är att den är baserad på företagsfinansiell grund som betonar kassaflöden. DCF har dock en brist eftersom det finns ett behov att dra av långsiktiga kapitalinvesteringar från rörelsens kassaflöden för att kalkylera det fria kassaflödet (FCFF) vilket bl a leder till att för tillväxtföretag kan FCFF vara negativt i flera år. DCFs beroende av FCFF kräver flera års prognoser för att uppnå positivt FCFF.

Förespråkare för ”Residual Income” (RI) hävdar att RIs användning av periodiserad redovisning leder till mer förnuftig värdering än DCF som använder uppskattade slutvärden över jämförelsevis korta tidsperioder. RI har också ett direkt samband med intäkter och bokförda värden, som är centrala begrepp i periodiserad redovisning, medan DCF är baserad på kassaflöden. RI är inte känslig för undervärdering av nettotillgångarnas värde så länge som nettotillgångarnas värde och intäkterna är internt konsistenta. Det här innebär att om förvärvad goodwill skrivs av eller inte är irrelevant för RI förutsatt att överskottet upprätthålles. Vid användning av DCF krävs ytterligare steg för att reglera värden från en periodiseringsbaserad redovisning till en kassaflödesbaserad redovisning (Herz et al, 2001).

I empiriska studier har det visat sig att RI ger en bättre förståelse för aktiepriser och återbäring på aktier än de andra värderingsmodellerna, DDM och DCF. De här resultaten är dock inte direkt applicerbara på testning av goodwillförsämring eftersom det berör en specifik tillgång, förvärvad goodwill, inom ett företag eller enhet inom företaget. De undersökningar som genomförts använder aktuellt aktiepris som referenspunkt som den förklarande ”kraften” i värderingsmodellen, underförstått antagandet att aktiepriset reflekterar verkligt värde. Den mest korrekta tillämpningen är att basera testing av goodwill på företagets aktuella aktiepriser, när de existerar, inte på en uppskattning av det verkliga värdet av företaget via en värderingsmodell (Herz et al, 2001).

De två modellerna RI och DCF har ett gemensamt arv i DDM. Dock är det olika variabler som behöver prognostiseras, i RI-modellen är det ROE som är i fokus medan DCF fokuserar på FCFF. Båda kräver en komplett uppsättning av årsredovisningshandlingar. I årsredovisningshandlingarna framgår företagets strategi, förväntade investeringar och förväntad förändring i kapitalstrukturen. En komplett uppsättning av årsredovisningshandlingar inkluderar känslighetsanalyser, exempelvis påverkan av en ändring av

bruttomarginal, oväntat konkurrenstryck och olika scenarioanalyser. Eftersom DCF och RI har samma teoretiska bas (DDM) kan värderingen utföras med användning av samma uppsättning av årsredovisningshandlingar och båda modellerna borde ge förenliga resultat på företagsnivå förutsatt att samma övervägningar och förutsättningar används (Hertz et al, 2001). Plenborg (2002) menar dock att utifrån användarnas perspektiv är RI-modellen att föredra eftersom den baseras på periodiserad redovisning och de siffror som finns i företagets redovisning. DCF-modellen å sin sida använder kassaflöden som bas och det kan vara svårt att hitta kopplingen mellan företagets redovisning och de siffror som används i denna modell vilket i sin tur kan försvåra förståelsen.

En möjlig fördel med att använda RI för goodwilltestning är att den direkt införlivar det bokförda värdet och marknadsvärdet på företaget, inte indirekt som med diskonterade kassaflöden. Goodwill mäts på förvärvsdagen som residualen eller skillnaden mellan förvärvspriset och bokfört värde för förvärvet, men då goodwill både vid förvärvet och efteråt inte är en avskiljbar tillgång måste det betraktas som en residual även under värderingstesten. Den residual som uppstår vid beräkningen för goodwill komplicerar tolkningen av dess värde och ett mättningsfel vid beräkning av företagets verkliga värde för nettotillgångarna kan påverka det kalkylmässiga värdet för goodwill. Likaledes, om det på förvärvsdagen sker någon överbetalning eller underbetalning för förvärvet, återspeglar det sig i beräkningen av goodwill. Värdering av goodwill är komplicerat på grund av ytterligare två skäl. Företag som är objekt för övertagande är ofta fusionerat i moderbolaget eller med dotterbolag till moderbolaget och att då göra separata värderingsbedömningar kan vara svårt. Det kan då vara omöjligt att mäta förvärvad goodwill separat från företagets goodwill efter förvärvet. För det andra, även om objektet behåller sin oberoende existens är ändringar i förvärvad goodwill inte urskiljbara från ändringar i internt upparbetad goodwill. Det resulterar i separat behandling av de två typerna för goodwill (Herz et al, 2001).

Herz et al skrev sin artikel 2001 d v s före FASBs slutgiltiga beslut om hur goodwill skulle hanteras i FAS 142. Författarna rekommenderar FASB att inte basera beslutet om goodwill ska värderas eller skrivas av på fördelar med någon värderingsmodell. De anser att både RI och DCF kan användas för att ge ett underlag för all goodwill i företaget, men inte för enbart förvärvad goodwill. Detta på grund av att goodwill är en residual och att det finns en osäkerhet med att projektera pro forma i årsredovisningshandlingarna. Det finns också en svårighet med att uppskatta diskonteringsräntan med god precision. Vid användning av RI och DCF med internt överensstämmande diskonteringsräntor och tillväxträntor kommer värdet att bli likartat för vilket kapital som helst. Herz et al (2001) anser att om US GAAP verkar för värdering enligt verkligt värde för alla immateriella tillgångar (inklusive internt upparbetad goodwill) blir de värderade på samma sätt som andra tillgångar och då skulle en del av problemen med goodwillvärdering försvinna.

Under våren 2000 presenterades ett förslag till FASB att RI borde rekommenderas framför andra värderingsmodeller. Det förslaget lämnades av representanter från universitet och näringsliv. I september 2000 lämnades ett andra förslag som förordade användning av DCF som värderingsmodell (Herz et al, 2001).

I traditionella värderingsmodeller såsom RI och DCF används en enkel uppsättning av uppskattade kassaflöden och en enkel räntesats, ofta beskriven som räntan som är proportionell med risken. FASB konstaterade att det i flertalet sammanhang är enkelt att använda en traditionell värderingsmodell speciellt då det finns jämförbara objekt på

marknaden. Men då komplexa mätningar ska utföras t ex för icke-finansiella tillgångar och skulder där det inte finns jämförbara objekt på marknaden saknades det ett lämpligt verktyg i de traditionella värderingsmodellerna. Nuvärden kan förändras genom att ändra antingen kassaflödet eller diskonteringsräntan, men att försöka få fram den "rätta" räntesatsen är svårt. Vilken positiv räntesats som helst gör det diskonterade beloppet mindre än den ickediskonterade uppskattningen. Det blev klart för FASB att avtalsenliga kassaflöden och räntor inte kunde appliceras på tillgångar och skulder som inte hade kontraktensligt belopp och betalningsdag. En uppskattning av framtida kassaflöden innehåller bara en del information – det framtida beloppet. En uppskattning är inte oviktig men rationella ekonomiska beslut måste överväga både belopp, tidsanpassning och osäkerhet. Finansiella rapporter blir mer relevanta om kassaflödesbaserade mätningar baseras på alla dessa tre faktorer. Då traditionella värderingsmodeller saknar dessa tre faktorer ledde detta till att FASB började arbeta på att finna en värderingsmodell där belopp, tidsanpassning och osäkerhet beaktades (FASB Concepts Statement 7, FASB 2000).

3.3.5. Expected Cash Flow (ECF)

I februari 2000 utfärdade FASB Concepts Statement 7 - "Using Cash Flow Information and Present Value in Accounting Measurements". Rekommendationen behandlar användning av värderingsmodellen "Expected Cash Flow" (ECF) för att utveckla beräkningar av nuvärde och användning av verkligt värde vid identifiering av tillgångar.

Enligt FASB Concepts Statement 7 krävs följande komponenter för ekonomisk värdering:

- ❖ En uppskattning av det framtida kassaflödet eller i mer komplicerade fall en serie av framtida kassaflöden vid olika tidpunkter.
- ❖ Förväntningar på möjliga variationer av beloppet eller tidsanpassning av dessa kassaflöden.
- ❖ Tidsvärdet av pengar, representerad av den riskfria räntesatsen.
- ❖ Priset för att bära osäkerhetsfaktorn i tillgångar och skulder.
- ❖ Andra oidentifierbara faktorer inklusive svag likviditet och marknadsimperfectioner.

FASB anser att ECF-modellen är ett mer effektivt verktyg än de traditionella värderingsmodellerna i många situationer. Med metoden kan man ta fram flera möjliga förväntningar på kassaflöden istället för ett enda kassaflöde. Metoden är speciellt lämplig att använda när det råder osäkerhet om tidpunkten då kassaflöden inflyter.

Vid användning av ECF-metoden bör man använda olika räntesatser för beräkning av nuvärdet. Detta skiljer sig från de traditionella värderingsmodellerna som förordar *en* enda räntesats.

Beräkningar ska fördelas på de olika räntesatserna 10 %, 60 % och 30 %. Dessa räntesatser är baserade på statistisk analys och ger en tillämpning av ”uniform”, ”triangular” och ”discrete” spridning (FAS 142, Appendix E, p50, FASB).

I varje beräkning så visar ECF-modellen en bättre uppskattning för verkligt värde än traditionell nuvärdesberäkning med bästa utfall, mest troliga och sämsta utfall. I en traditionell nuvärdesberäkning summeras nuvärdesbeloppen och divideras sedan med antalet beräkningar, vilket visas i nedanstående kalkyl med rubriken Summa dividerat med tre (FAS 142, Appendix E, p 45, FASB).

I figur 4 visar vi ett exempel med uppskattning av framtida kassaflöden. Beloppen förväntas vara 500, 1000 och 5000 med olika tidsperioder (5, 10, 25). Enligt ECF-modellen används olika räntesatser medan det i kalkylen för traditionell nuvärdesberäkning används samma räntesats.

Formel för nuvärde

$$\text{Belopp}/(1+\text{ränta})^{\text{period}}$$

Traditionell nuvärdesberäkning					Expected -cash-flow					
	Period	Belopp	Ränta	Nuvärde	Period	Belopp	Ränta	Nuvärde	Procentsat	ECF
Bästa fall	5	500	5,00%	391,76	5	500	5,00%	391,76	10%	39,18
Mest troliga	10	1000	5,00%	613,91	10	1000	5,25%	599,49	60%	368,35
Sämsta fall	25	5000	5,00%	1476,51	25	5000	5,50%	1311,17	30%	442,95
		Summa		2482,19						
		Summa dividerad med tre		827,40					Summa	850,48

Figur 4 Traditionell nuvärdesberäkning - Expected cash flow (FASB Concepts Statement 7, FASB)

4. Amerikanska och internationella rekommendationer

I detta kapitel kommer vi att redogöra för de amerikanska och internationella rekommendationerna som vi bedömt som centrala gällande hanteringen av goodwill. Vår avsikt är inte att göra en komplett "översättning" av respektive rekommendation utan vi har valt att plocka ut och redogöra för de delar som är väsentliga för att vi ska kunna uppnå vårt syfte med uppsatsen. Kapitlet avslutas med en summering i punktform där de väsentliga skillnaderna mellan amerikanska och internationella rekommendationer lyfts fram. Vi har valt att använda de engelska orden i de fall det finns risk att missförstånd om betydelsen kan uppstå eller där det är nödvändigt att nyanskillnaderna i de engelska uttrycken bibehålls. Där detta förekommer anges det engelska uttrycket antingen inom parentes eller där detta inte lämpar sig med tanke på läsbarheten så har enbart det engelska uttrycket angetts.

4.1. FAS 141 – Business Combinations

Rekommendationen FAS 141 – "Business Combinations" började gälla fr.o.m. juni 2001 och för räkenskapsår som startar efter 15/12 2001. Rekommendationen ska börja gälla från början av en enhets räkenskapsår.

I den tidigare rekommendationen APB no 17 var både pooling- och förvärvsmetoden tillåtna vid förvärv av företag. Till skillnad mot internationella rekommendationer ställdes det i APB no 17 inget krav på jämbördighet mellan företagen för att använda poolingmetoden. Då det inte uppstår goodwill när denna metod används har poolingmetoden nyttjats i stor utsträckning i USA (FAS 141, FASB). Rekommendationerna i APB no 17 innebar att företag som nyttjade poolingmetoden fick ett bättre resultat eftersom det inte belastades av goodwillavskrivningar vilket var fallet med förvärvsmetoden. Att ha två olika redovisningsmetoder som medför så olika resultat ansåg inte FASB var förenligt med sin målsättning och det var ett av skälen till att ta bort användning av poolingmetoden. Eftersom de internationella rekommendationerna innehåller begränsningar gällande användning av poolingmetoden har det inneburit att de amerikanska företagen har fått ett bättre konkurrensläge. Detta har varit ett annat skäl till att FASB nu endast tillåter en metod vid förvärv av företag, förvärvsmetoden. Rekommendationen gäller för alla former av förvärv: mellan jämbördiga företag, omvänt förvärv eller förvärv av dotterbolag och FAS 141 gäller oberoende av hur förvärvet har finansierats: om det sker genom kontantköp, i form av tillgångar eller aktieposter.

Förvärvade tillgångar ska värderas till verkligt värde ("fair value") och skulder till nuvärde ("present value"). När förvärvspriset överstiger den förvärvande enhetens tillgångar och förmodade skulder utgör det överstigande värdet en tillgång som ska definieras som goodwill. Verkligt värde ("fair value") är det värde för vilket en tillgång (eller skuld) kan bli köpt eller såld i en transaktion mellan frivilliga parter d v s annat än vid en likvidationsförsäljning.

Ingår immateriella tillgångar i förvärvet ställs specifika krav för att de ska definieras som en tillgång avskilt från goodwill. Om tillgången kan separeras och avdelas från den förvärvande enheten och därefter är möjlig att sälja, utbyta eller hyra ut uppnås kriteriet för "separability". Även om tillgången inte är möjlig att separera ("separability") kan det ändå

sägas att den uppnår syftet om det är möjligt att relatera kontraktsevenliga eller legala rättigheter till tillgången exempelvis leasingavtal för tillgången i den förvärvade enheten. Uppfylls något av de ovannämnda kraven ska den immateriella tillgången tas upp som en tillgång avskilt från goodwill. Om den immateriella tillgången har en definitiv nyttjandetid ska den skrivas av men om dess nyttjandetid däremot inte kan specificeras ska den årligen värderas enligt rekommendationer i FAS 142. Om det inte finns någon möjlighet att uppfylla kravet på kontraktsevenliga rättigheter eller kriteriet för ”separability” ska den immateriella tillgången ingå i den summa som utgör goodwill.

FASB fann att immateriella tillgångar utgjorde en allt större del av tillgångarna i många företag. I företagsförvärv var ofta immateriella tillgångar inkluderade i den summa som var identifierad som goodwill. Därför bestämde sig FASB för att i FAS 141 ange en utförlig specifikation för hur man ska bestämma om en förvärvad immateriell tillgång ska antas som en tillgång skilt från goodwill. FASB gör därför i den här definitionen en klar åtskillnad mellan identifierbara och icke-identifierbara immateriella tillgångar. Skälet till detta är att i goodwillposten endast samla icke-identifierbara tillgångar.

FAS 141 reglerar goodwill vid förvärvstidpunkten. Därefter ska goodwill och immateriella tillgångar hanteras enligt rekommendationen FAS 142 (se beskrivning nedan). Enligt FAS 142 ska goodwill relateras till en rapporteringsenhet vilket innebär att detta måste ske redan vid förvärvstidpunkten.

4.2. FAS 142 - Goodwill and other Intangible Assets

Rekommendationen FAS 142 – ”Goodwill and other Intangible Assets” börjar gälla fr.o.m. januari 2002 och för räkenskapsår som startar efter 15/12 2001. Företag har haft möjlighet att tillämpa standarden från 15/3 2001. Rekommendationen ska börja gälla från början av en enhets räkenskapsår.

Goodwill brukar kategoriseras som en immateriell tillgång men FASB har valt att i rekommendationen FAS 142 separera hur goodwill och övriga immateriella tillgångar ska hanteras. Immateriella tillgångar som har en definitiv nyttjandetid ska skrivas av men om nyttjandetiden inte kan specificeras ska den immateriella tillgången i likhet med goodwill årligen värderas enligt FAS 142. FAS 142 avser förvärvad goodwill som finns i företaget året efter förvärvstidpunkten. För goodwill som uppstår vid förvärvstidpunkten gäller rekommendationen FAS 141 - ”Business Combinations” och för internt upparbetad goodwill gäller fortfarande rekommendationen APB no 17 d v s internt upparbetad goodwill betraktas inte som en tillgång och ska därför kostnadsföras direkt. FASB har nyligen påbörjat en utredning om hur internt upparbetad goodwill ska hanteras i framtiden.

Den nya standarden innebär i huvuddrag att goodwill inte längre kommer att skrivas av över en given tidsperiod. Goodwill ska nu istället värderas minst en gång om året och relateras till en **rapporterande enhet** och därefter **värderas** i en specifik test.

4.2.1. Rapporteringsenhet

En rapporteringsenhet definieras som ett operativt segment i verksamheten. Under arbetet med FAS 142 visade det sig att det fanns ett behov av att kunna definiera en rapporteringsenhet en nivå under det operativa segmentet d v s som en komponent.

FASB anger därför följande kriterier för en rapporteringsenhet:

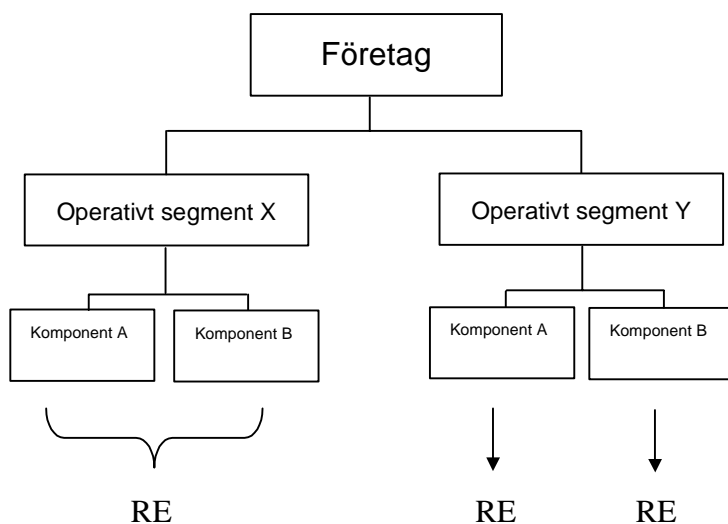
Enheten ska utgöra en affärsenhet för vilken det finns finansiell information tillgänglig och vars operativa resultat regelbundet följs upp och granskas av det operativa segmentets ledning.

Ett segment kan bestå av flera komponenter, om ett segments olika komponenter har likartad ekonomisk karaktär ska de tillsammans utgöra en rapporteringsenhet. Om de däremot inte har likartad karaktär ska de betraktas som olika rapporteringsenheter.

I figur 5 visas ett exempel på ett företag med två operativa segment, X och Y. Varje segment består av två komponenter, A och B. Segmentet Xs komponenter A och B har likartad ekonomisk karaktär och utgör därför tillsammans en rapporteringsenhet. Komponenterna A och B under segmentet Y är däremot två olika rapporteringsenheter eftersom de inte har någon gemensam ekonomisk karaktär. Har komponent A under Y gemensamma referenser med A och B under X kan de däremot inte tillsammans utgöra en rapporteringsenhet eftersom de tillhör två olika operativa segment.

Ett operativt segment ska anses vara en rapporterrande enhet om inte någon av komponenterna kan sägas vara en rapporterrande enhet eller då det endast omfattar en enda komponent. En enhet som inte rapporterar finansiell information ska ändå utföra test för goodwill och då följa rekommendationer i FAS 131 för anknytning till operativt segment.

Om komponenterna A och B inte hade uppfyllt ovan angivna kriterier hade de operativa segmenten varit rapporterringsenheter. Om inte de heller hade uppfyllt villkoren hade hela företaget varit en rapporterringsenhet.

Figur 5 Rapporterringsenheter

Förvärvade tillgångar och förmodade skulder ska tilldelas en rapporterringsenhet vid förvärvstidpunkten om följande två villkor är uppfyllda: Tillgångar och skulder kan relateras till operativ verksamhet i rapporterringsenheten och de ingår vid beräkning av rapporterringsenhetens verkliga värde ("fair value"). När det finns tillgångar och skulder som kan relateras till flera olika rapporterrnheter kan en proportionsvis fördelning ske mellan de olika enheterna.

Den del av goodwill som ska fördelas per rapporteringsenhet bestäms vid förvärvstillfället. Verkligt värde ("fair value") för varje enhet kommer att vara förvärvspriset per enhet. Om förvärvspriset överstiger tillgångar minus skulder för enheten är resterande del den goodwill som gäller för rapporteringsenheten. Om goodwill vid förvärvstidpunkten inte har relaterats till olika rapporteringsenheter ska differensen mellan "fair value" före förvärvet och "fair value" efter förvärvet representera goodwill för enheten.

4.2.2. Värderingsprocessen

Värderingsprocessens syfte är att konstatera om värdet på goodwillposten har försämrats. En schematisk översikt av värderingsprocessens olika steg visas i figur 6 på nästa sida.

Inledningsvis ska en värdering ske av rapporteringsenhetens verkliga värde ("fair value") dvs det värde för vilket enheten kan bli köpt eller såld i en transaktion mellan frivilliga parter. Offererat marknadspris på den aktiva marknaden är det bästa beviset på detta värde och ska användas om så är möjligt. Då marknadspris på en rapporterad enhet inte alltid är representativ för att ange värdet kan det inte alltid användas som det enda värdemåttet. Om marknadspriset inte är möjligt att använda ska "fair value" vara baserat på den "bästa" informationen eller genom att använda andra värderingstekniker.

Processen är uppdelad i två olika steg. I det första steget jämförs verkligt värde ("fair value") för rapporteringsenheten (FVRE) med enhetens bokförda värde ("carrying amount") inklusive goodwill (BVRE+G). Om värdet för "fair value" överstiger det bokförda värdet ("carrying amount") har inte värdet försämrats och det är inte nödvändigt att utföra steg två. Värderingsprocessen avslutas och befintligt värde för enhetens goodwill förblir detsamma. Detsamma gäller för enhetens bokförda värde ("carrying amount") vilket aldrig får skrivas upp eller skrivas ned.

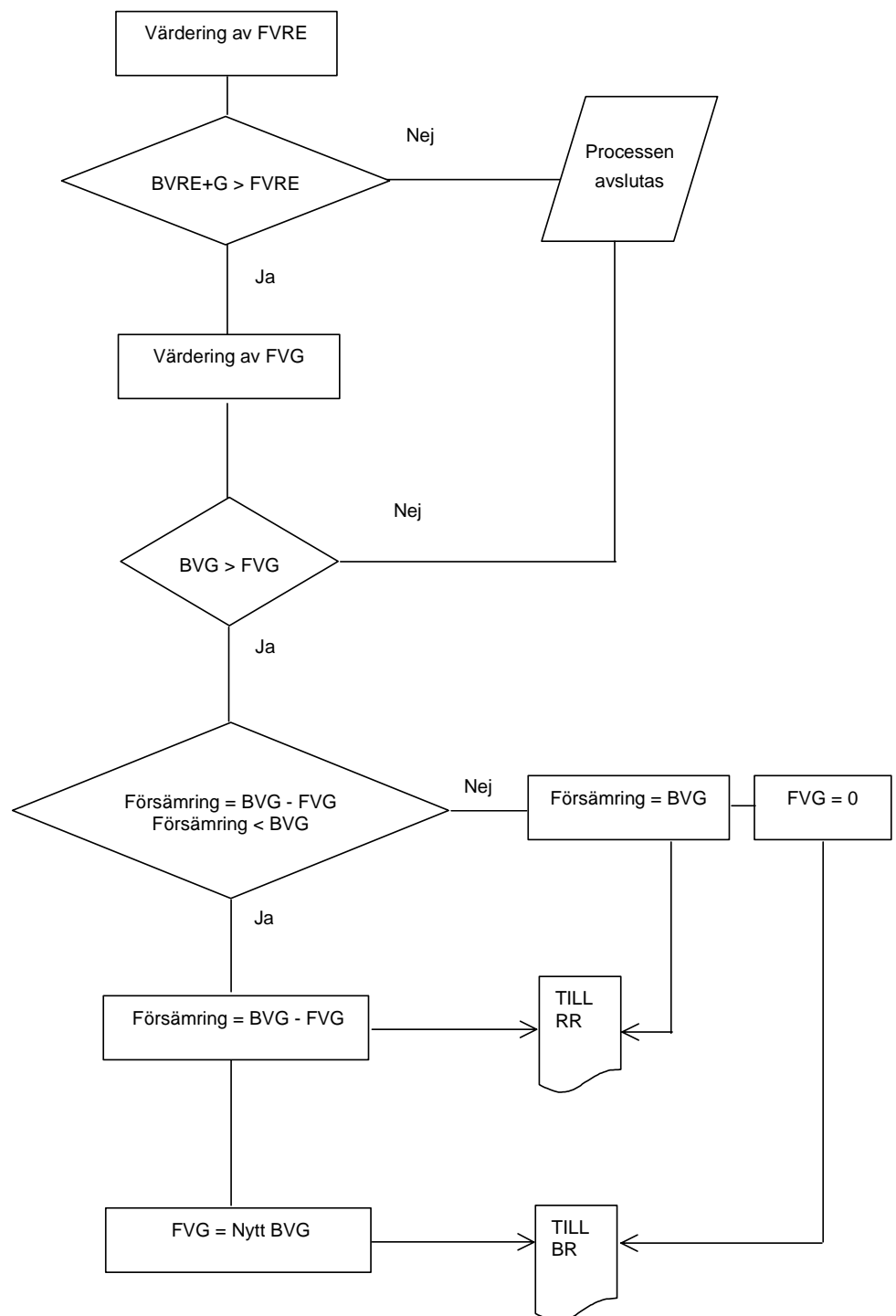
Om däremot det bokförda värdet ("carrying amount") (BVRE+G) överstiger det verkliga värdet ("fair value") måste steg två i värderingsprocessen utföras för att konstatera värdet på goodwill. I det andra steget ska "implied fair value" för goodwill (FVG) bestämmas på samma sätt som vid förvärvstidpunkten. Det innebär att rapporteringsenhetens samtliga tillgångar och skulder (inklusive icke-identifierade immateriella tillgångar) ska värderas som om det hade förvärvats och "fair value" för enheten hade varit det pris som betalades vid förvärvet. Det värde som "fair value" för enheten överstiger värdet för enhetens bokförda värde ("carrying amount") för tillgångar och skulder (BVRE) är "implied fair value" för goodwill.

"Implied fair value" för goodwill (FVG) ska jämföras med bokfört värde ("carrying amount") för goodwill (BVG). Om den goodwill som är bokförd överstiger "implied fair value" ska en försämring redovisas. "Implied fair value" för goodwill (FVG) är det nya justerade bokförda värdet ("adjusted carrying amount") för goodwill. Det ska nu utgöra det nya beräkningsunderlaget. När en försämring redovisas kan beloppet *aldrig* vara större än det bokförda värdet för goodwill (BVG). Om så skulle vara fallet är det belopp som ska redovisas som en försämring lika med det bokförda värdet för goodwill och det nya justerade bokförda värdet för goodwill blir därmed noll.

Värderingsprocessen

Steg 1

Steg 2

Figur 6 Värderingsprocessen i FAS 142

Nya värden för rapportenheterens goodwill ska redovisas som en summa och presenteras i balansräkningen på en separat rad. Försämringar för respektive rapportenhet ska summeras och presenteras på en separat rad i resultaträkningen.

All tidigare identifierad goodwill ska relateras till en rapporteringsenhet oavsett hur länge sedan det är som det förvärvades. Strukturen för rapporteringsenheterna ska följa den

struktur som är aktuell vid värderingstidpunkten och inte den struktur som existerade vid förvärvstidpunkten.

Värderingsprocessen ska utföras minst en gång per år men värderingen kan överföras från ett år till ett annat om *samtliga* följande villkor är uppfyllda:

- ❖ Tillgångar och skulder har inte förändrats i någon större omfattning sedan senaste värderingen.
- ❖ Det verkliga värdet ("fair value") överstiger det bokförda värdet ("carrying amount") med en omfattande marginal.
- ❖ Om det efter en analys baserad på händelser som har inträffat och omständigheter som har uppstått kan konstateras att det inte är möjligt att verkligt värde ("fair value") är mindre än bokfört värde ("carrying amount")

Vid vissa omständigheter ska en omvärdering göras även mellan de årliga värderingstillfällena. Vid följande situationer ska en omvärdering utföras om det kan befaras att det verkliga värdet ("fair value") på rapporteringsenheten kommer att understiga det bokförda värdet ("carrying amount").

- ❖ Betydande ofördelaktig förändring i affärsklimatet
- ❖ Nya konkurrenter
- ❖ Förlust av nyckelpersoner inom företaget
- ❖ En möjlighet att en rapporteringsenhet kommer att bli såld eller undergå andra förändringar.

4.2.3. Värderingsmodeller

I många sammanhang är marknadsvärdet för en rapporteringsenhet inte tillgängligt. När icke-finansiella tillgångar och skulder ska värderas är det svårt att använda marknadsvärdet eftersom det inte finns någon marknad för objektet eller något snarlikt objekt att jämföra med. Då bör en teknik för att beräkna nuvärde ("present value") användas. Under utredningsarbetet med FAS 142 diskuterades olika värderingsmodeller för att fastställa verkligt värde ("fair value"). Modellerna "Discounted Cash Flow" och "Residual Income" är två modeller som vi redogör för i kapitel tre. Andra modeller som har diskuterats inom FASB är marknadsvärde, ROI ("Return On Investment") och EVA ("Economic Value Added"). Inom FASB anser man att samtliga ovannämnda metoder kan användas för att bestämma verkligt värde ("fair value") för en rapporteringsenhet.

Företagen bör välja den metod som de är vana vid. Om man vid förvärvstillfället använder en viss värderingsteknik för att fastställa det förvärvade företagens tillgångar och skulder bör också samma värderingsteknik användas för att under efterföljande värderingstillfällen värdera rapporteringsenhetens tillgångar och skulder.

Tekniker för beräkning av nuvärde ("present value") har traditionellt använt en enkel uppsättning av uppskattade kassaflöden och en enda räntefot. I många sammanhang är det inte lämpligt att använda en enda räntesats eftersom man inte kan visa på alla förväntningar på framtida kassaflöden.

FASB har därför valt att rekommendera modellen för "Expected Cash Flow" i de fall då det är svårt att tillämpa marknadsvärdet. Metoden beskrivs i FAS 7 – "Using Cash Flow Information and Present Value in Accounting Measurements" och presenteras tillsammans med övriga värderingsmodeller i kapitel 3.

4.2.4. Tilläggsupplysningar

FAS 142 kräver tydligare information om goodwill. Tilläggsupplysningar ska lämnas för förändringar av nedskrivningsbeslut och vilken metod som använts för att bestämma det verkliga värdet ("fair value"). Vidare ska anledning till varför nedskrivningen är en uppskattning specificeras om så skulle vara fallet och ändringar ska rapporteras som en förändring av redovisningsprincip.

4.3. IAS 22 – Business Combinations

Denna rekommendation kom till i november 1983 och har därefter reviderats i olika delar vid skilda tillfällen, den senaste revideringen gjordes 1998. Standardens syfte är att beskriva hur olika redovisningsproblem ska hanteras som kan uppstå i samband med att företag slås ihop på ett eller annat sätt. Man talar om två olika typer av sammanslagningar ("business combinations"):

- ❖ **Förvärv:** Ett bolag förvärvar ett annat genom att överta kontrollen av det förvärvade bolagets tillgångar exempelvis genom övertagande av aktier. I dessa situationer använder man förvärvsmetoden ("purchase method") och använder en förvärvsanalys som grund. Detta är det allra vanligaste sättet och det är också enbart i det här fallet goodwill kan uppstå.
- ❖ **Poolingsmetoden ("uniting of interests"):** Innebär att någon förvärvare inte kan identifieras utan två lika stora företag byter aktier med varandra. I detta fallet läggs enbart de två företagens balansräkningar ihop till deras respektive bokförda värde ("carrying amount") och därmed kan inte heller goodwill uppstå.

Vi kommer i vår uppsats inte gå in på olika typer av förvärvssituationer (vilket vi också anger i vår avgränsning) varför någon längre utläggning om respektive situation inte kommer att ges. Vi kan ändå konstatera att det är enbart vid första typen av sammanslagning, det man kallar förvärv, som goodwill kan uppstå.

I samband med att ett förvärv sker ska förvärvaren identifiera det förvärvade bolagets tillgångar och skulder. De identifierbara tillgångarna och skulderna ska tas upp till verkligt värde ("fair value"). Med "fair value" menas till det belopp en tillgång eller skuld skulle kunna överlåtas mellan kunniga parter som är oberoende av varandra och som har ett intresse av att transaktionen genomförs. Skillnaden mellan förvärvspriset och dessa identifierbara tillgångar och skulder utgörs av en residual som benämns goodwill.

Kriterierna för en immateriell tillgång är enligt IAS 38 – "Intangible Assets" att den är identifierbar och avskiljbar. En tillgång är avskiljbar om företaget kan hyra ut, sälja, byta ut eller dela ut de ekonomiska fördelarna som är förknippade med tillgången. Kriteriet identifierbar särskiljer övriga immateriella tillgångar från goodwill eftersom goodwill inte går att identifiera skilt från andra tillgångar.

Goodwill ska hanteras som en tillgång och utgörs av en betalning som förvärvaren har gjort därför att han förväntar sig framtida ekonomiska fördelarna med anledning av förvärvet. Dessa fördelarna kan utgöras exempelvis av synergieffekter eller av tillgångar som var för sig ej går att identifiera men för vilka förvärvaren ändå är beredd att betala.

Uppfattningen i rekommendationen är att livslängden på goodwill är max 20 år och att goodwill ska skrivas av på ett systematiskt sätt över dess beräknade livslängd. Livslängden ska spegla den bästa uppskattningen av hur länge framtida ekonomiska fördelar kan beräknas genereras. Denna uppskattning resulterar normalt i att en linjär avskrivning ska göras förutsatt att företaget inte kan visa att en annan avskrivningsmetod är bättre lämpad. Att företaget skulle kunna visa på en annan avskrivningstid än linjär uppger man vara svårt för att nästan säga omöjligt. Samma avskrivningsmetod ska användas från period till period och avskrivningen ska tas upp som en kostnad i resultaträkningen.

Det normala är att servicepotentialen i goodwill minskar över tiden vilket avskrivningen ska spegla. I undantagsfall kan det dock hända att goodwillposten inte minskar utan att den ekonomiska fördel som uppkom i samband med förvärvet och som goodwillposten representerar efterhand ersätts med fördelar som följer av exempelvis synergieffekter som uppkommer efterhand. Med andra ord ersätts förvärvat goodwill med internt upparbetad goodwill. I IAS 38 – ”Intangible Assets” förbjuds internt upparbetad goodwill att tas upp som en tillgång och det är därför lämpligt att goodwill skrivs av systematiskt över dess beräknade livslängd.

Livslängden på goodwill diskuteras mycket i rekommendationen och det är många faktorer att ta hänsyn till när livslängden ska bestämmas. Man nämner bl a det förvärvade företagens beskaffenhet och uppskattade livslängd, stabilitet i branschen, hur branschen hanterar goodwill, hur länge nyckelpersoner i det förvärvade bolaget kan tänkas stanna kvar och om det i så fall finns ersättare som kan sköta företaget, hur konkurrenter agerar o s v. Just därför att goodwill representerar tillgångar som ej kan identifieras separat blir uppskattningen av livslängden svårare när livslängden ökar och det är ett av motiven till att man endast i yttersta undantagsfall kan anta att livslängden på goodwill överstiger 20 år. Detta kan enbart bli aktuellt om övertygande bevis kan framläggas, exempelvis om goodwill är knutet till en identifierbar tillgång vars livslängd i sig överstiger 20 år.

Livslängden på goodwill är alltid ändlig. Osäkerhetsfaktorer gör att livslängden bör uppskattas försiktigt men osäkerhetsfaktorn motiverar inte heller en livslängd som är realistiskt kort. Avskrivningstiden och avskrivningsmetoden ska revideras åtminstone i slutet av varje bokslutsår. Om väsentliga förändringar skett i livslängd eller hur man uppskattar att de ekonomiska fördelar som goodwill representerar ”flyter in” så ska avskrivningstid och avskrivningsmetod ändras.

Om det finns indikationer på att goodwillposten har sjunkit i värde (”impaired”) ska goodwillposten ”testas” och en eventuell nedskrivning göras. Denna ”test” görs i enlighet med IAS 36 och behandlas i nästa stycke. Om livslängden är bestämd till mer än 20 år ska denna ”test” göras årligen och även om det inte finns några egentliga indikationer på att någon minskning av värdet har skett.

4.4. IAS 36 – Impairment of Assets

Denna rekommendation började gälla för finansiella rapporter som avser räkenskapsår som påbörjas efter 1/7 1999 och behandlar hur man ska upptäcka och redovisa att en tillgång har minskat i värde. Rekommendationen omfattar inte samtliga tillgångar, exempelvis inte

inventarier. Goodwill omfattas i denna rekommendation och så gör också andra tillgångar som exempelvis byggnader.

IAS 36 beskriver hur ett företag ska testa dess tillgångar för försämring d v s

- ❖ Vad bolaget ska kontrollera för att dess tillgångar inte ska vara övervärderade i balansräkningen
- ❖ Hur ett bolag ska värdera sina tillgångar
- ❖ När bolaget ska ta upp en minskning av värdet på tillgången.

En minskning av en tillgångs värde uppkommer så snart tillgångens bokförda värde ("carrying amount") överstiger återvinningsvärdet ("recoverable amount"). Återvinningsvärdet ("recoverable amount") bestäms utifrån det högsta av nettoförsäljningsvärdet ("net selling price") och nyttjandevärdet ("value in use").

Nettoförsäljningsvärdet ("net selling price") är den summa man får om tillgången säljs med avdrag för kostnader direkt hänförliga till försäljningen av tillgången. Det bästa "beviset" är givetvis om man har ett bindande kontrakt där försäljningssumman finns angivet. Om detta inte finns gäller marknadspriset på den marknad tillgången kan tänkas säljas d v s köpkursen. Finns det ingen köpkurs bestäms försäljningspriset utifrån den information man har på balansdagen. Förutsättningen är då att en försäljning sker mellan oberoende parter, som är välinformerade och som har intresse av transaktionen. Det är inte alltid möjligt att bestämma "net selling price", exempelvis om tillgången inte omsätts på en aktiv marknad, och då utgörs återvinningsvärdet ("recoverable amount") av tillgångens nyttjandevärde ("value in use")

Nyttjandevärde ("value in use") är den summa man får när man använt tillgången under hela dess livslängd och sedan gör av med den d v s restvärdet. "Value in use" beräknas genom att en uppskattning görs av de framtida in- och utbetalningar som tillgången beräknas ge upphov till i den löpande verksamheten inklusive ett beräknat restvärde vid slutet av nyttjandeperioden. Dessutom ska en diskontering, d v s nuvärdet ska beräknas, av de framtida in- och utbetalningarna göras utifrån en lämplig diskonteringsränta.

Diskonteringsräntan (eller – räntorna) anges före skatt och ska återspegla de aktuella marknadsmässiga bedömningar av pengars tidsvärde och de specifika risker som är knutna till tillgången. Normalt använder ett företag endast en diskonteringsränta för att beräkna tillgångens nyttjandevärde ("value in use") men olika diskonteringsräntor kan användas för olika framtida tidsperioder när "value in use" är känsligt för de antaganden som görs om risker i olika perioder eller för skillnader i räntesatser beroende på löptid.

4.4.1. Kassagenererande enheter

Återvinningsvärdet ("recoverable amount") ska bestämmas utifrån varje enskild tillgång. Går inte detta ska "recoverable amount" bestämmas på den kassagenererande enhet som tillgången tillhör. En kassagenererande enhet kan beskrivas vara den minsta grupp av tillgångar till vilken goodwill hör och som genererar inbetalningar från verksamheten som är oberoende av inbetalningar från andra tillgångar eller grupper av tillgångar. Ett exempel kan nämnas för att bättre klargöra begreppet. Ett gruvföretag äger en bit järnväg som transporterar kol till och från gruvan. Järnvägen kan enbart säljas till skrotvärde och ger inte

heller några väsentliga inbetalningar som är oberoende av gruvdriften. I det här fallet är det inte möjligt att beräkna ett återvinningsvärde ("recoverable amount") på järnvägen eftersom dess nyttjandevärde ("value in use") inte kan fastställas. Troligen är dock värdet högre än skrotvärdet. Därför görs uppskattningen av återvinningsvärdet ("recoverable amount") för den enhet till vilken järnvägen hör dvs gruvan (IAS 36, p 77).

Vad avser goodwill så ger detta inte upphov till inbetalningar som är oberoende av andra tillgångar, eller grupper av tillgångar, och därför kan inte heller återvinningsvärdet ("recoverable amount") på goodwill bestämmas. Skulle det finnas indikationer på att goodwillposten måste skrivas ner måste ("recoverable amount") på den kassagenererande enhet till vilken goodwillposten hör bestämmas. Detta värde jämförs med det bokförda värdet ("carrying amount") och kan det konstateras att "recoverable amount" är lägre än "carrying amount" ska en nedskrivning göras.

4.4.2. Värdering

När företaget gör bedömningen om värdet på en kassagenererande enhet behöver skrivas ner ska företaget fastställa om det finns goodwill som hör till den aktuella kassagenererande enheten. Om så är fallet ska företaget göra en så kallad "bottom-up" test:

- ❖ Bedöma om det bokförda värdet ("carrying amount") på goodwill kan hänföras till den kassagenererande enhet som är föremål för bedömning på ett rimligt och konsekvent sätt
- ❖ Jämföra återvinningsvärdet ("recoverable amount") med det bokförda värdet ("carrying amount") (inklusive eventuell goodwill) och göra en nedskrivning om "recoverable amount" är lägre än "carrying amount"

Företaget ska genomföra det andra steget i denna "bottom-up" test även om det inte går att hänföra goodwillvärdets bokförda värde ("carrying amount") till den kassagenererande enhet som är föremål för bedömning på ett rimligt och konsekvent sätt. Om företaget när de genomför "bottom-up" testen finner att goodwill inte kan fördelas till den aktuella kassagenererande enheten på ett rimligt och konsekvent sätt ska en så kallad "top-down" test genomföras:

- ❖ Identifiera den minsta kassagenererande enhet som innefattar den enhet som är under bedömning och till vilken goodwillvärdet kan hänföras på ett rimligt och konsekvent sätt
- ❖ Jämföra återvinningsvärdet ("recoverable amount") på denna större kassagenererande enhet med det bokförda värdet ("carrying amount") (inklusive goodwill) och genomföra en nedskrivning om "recoverable amount" är lägre än "carrying amount"

När ett företag undersöker om en kassagenererande enhet behöver skrivas ner ska hänsyn tas till eventuell goodwill som kan hänföras till enheten. Kan goodwillen fördelas på ett rimligt och konsekvent sätt ska företaget tillämpa en "bottom-up" test. Om det inte är möjligt att fördela goodwillen på ett rimligt och konsekvent sätt ska företaget först tillämpa andra punkten i "bottom-up" testen och därefter en "top-down" test.

Nedskrivningsbeloppet ska fördelas på enskilda tillgångar, först till eventuell goodwill och

därefter till övriga tillgångar proportionellt i förhållande till deras bokförda värden ("carrying amount"). Anledningen till att goodwill skrivs ner först har att göra med dess natur d v s svårigheten att beräkna återvinningsvärdet ("recoverable amount").

När bolaget tar ställning till om det föreligger ett nedskrivningsbehov ska både externa och interna faktorer tas med i beräkningen. Exempel på sådana faktorer kan vara:

- ❖ Marknadsvärdet på tillgången har försämrats radikalt av andra orsaker än tillgångens ålder eller normala användningssätt
- ❖ Väsentliga förändringar i teknologi, marknadsförutsättningar eller i den ekonomiska eller legala miljön har inträffat under perioden eller förväntas inträffa inom en snar framtid, med negativa effekter på den marknad tillgången är avsedd för.
- ❖ Marknadsräntorna eller marknadens avkastningskrav på investeringar har ökat under perioden på ett sätt som kan förväntas påverka den diskonteringsränta som används för att beräkna tillgångens nyttjandevärde ("value in use") och väsentligt minska tillgångens återvinningsvärde ("recoverable amount")
- ❖ Bolagets redovisade egna kapital överstiger börsvärdet
- ❖ Tillgången har skadats eller är tekniskt föråldrad
- ❖ Betydande förändringar har ägt rum eller kommer att äga rum inom en snar framtid som på ett negativt sätt påverkar möjligheten att utnyttja tillgången för avsett ändamål, exempelvis om planer finns på omstruktureringar.
- ❖ Den interna rapporteringen indikerar att tillgångens avkastning är sämre, eller kommer att bli sämre, än vad som tidigare antagits.

En minskning av en tillgångs värde ska tas upp som en kostnad i resultaträkningen. Underlaget för framtida avskrivningar måste härmed också justeras så att dessa fördelas över tillgångens fortsatta beräknade livslängd.

En nedskrivning som gjorts tidigare år ska återföras endast om det har skett en förändring i de antaganden som gjordes när återvinningsvärdet ("recoverable amount") bestämdes. Här ska hänsyn tas till både externa och interna faktorer liknande de som anges ovan som grund för nedskrivning och bolaget ska vid varje bokslutstillfälle undersöka om en eventuell återföring kan vara aktuell. Görs bedömningen att så kan vara fallet ska "recoverable amount" bestämmas och tillgångens "carrying amount" ökas. Återföringen redovisas som en intäkt i resultaträkningen.

För goodwill får en återföring ske enbart om nedskrivningen som gjordes orsakades av en särskild extern händelse av ovanlig karaktär som inte förväntas upprepas eller om händelser därefter har upphävt verkningarna av den omständighet som ledde fram till nedskrivningen. Detta innebär att återföring inte får ske om exempelvis en förändring i diskonteringsräntan sker eller om beräknade framtida kassaflöden ändras. Med särskild händelse menas i rekommendationen en händelse som ligger utanför bolagets kontroll. Det kan exempelvis vara nya regleringar som väsentligt inskränker bolagets löpande verksamhet eller påverkar lönsamheten negativt för den verksamhet som goodwill kan hänföras till.

Enligt IAS 38 – "Intangible Assets" får inte internt upparbetad goodwill redovisas som en tillgång i balansräkningen. En ökning av goodwillpostens återvinningsvärde ("recoverable amount") är antagligen en följd av internt genererad goodwill om inte ökningen är hänförlig

till en ovanlig, extern händelse som först medfört en nedskrivning av goodwill men som därefter har upphävts.

4.5. Summering

❖ **Goodwill en ändlig eller oändlig tillgång?**

En av de största och mest framträdande skillnaderna mellan de ovan beskrivna rekommendationerna är att man i FAS 142 benämner goodwill som en tillgång med oändlig nyttjandetid. I IAS 22 poängteras just att goodwill alltid är ändlig och att den därmed ska skrivas av under den beräknade livslängden.

❖ **När ska värdering utföras?**

Enligt IAS 36 behöver goodwillposten omvärderas och eventuellt skrivas ner endast om det finns indikationer på att den har sjunkit i värde. Enligt FAS 142 ska goodwillposten värderas årligen, endast vid specifika omständigheter kan en värdering överföras till nästföljande år. Om oförutsedda händelser inträffar krävs dessutom omvärdering mellan de årliga värderingstillfällena.

❖ **Återföring**

Har väl en nedskrivning gjorts enligt FAS 142 får goodwillposten inte återföras. Denna möjlighet finns enligt IAS 36 även om det i realiteten troligen är svårt hitta orsaker som kan möjliggöra en återföring.

❖ **Relaterad enhet**

När en försäkring har inträffat är hanteringen likartad med att knyta goodwillposten till en specifik enhet, kassagenererande enhet (IAS 36) och rapporteringsenhet (FAS 142). Detaljgraden på definitionen skiljer sig däremot åt vilket möjligtvis kan ge olika stort spelrum för företagen vad avser hanteringen av att knyta goodwillposten till olika enheter.

❖ **Värdering**

När det inte finns marknadsvärden tillgängliga för att beräkna "fair value" (FAS 142) eller "recoverable amount" (IAS 36) förordar bägge rekommendationerna att nuvärdesberäkningar ska göras. I FAS 142 rekommenderas en specifik värderingsmodell, "Expected Cash Flow", för detta ändamål. IAS 36 rekommenderar inte någon speciell modell men till skillnad från ECF-modellen, som använder flera räntesatser, är det normala att enligt IAS 36 använda en diskonteringsränta.

5. Fallstudie

I detta kapitel kommer vi först att beskriva Stora Enso och bakgrunden till den nedskrivning av goodwill man kommer att göra samt anledningen till varför vi valt Stora Enso som fallföretag. Därefter kommer vi att åskådliggöra de viktigaste skillnaderna mellan FAS 141/FAS 142 och IAS 22/IAS 36 genom olika typfall.

5.1. Stora Enso

Stora Enso bildades i en sammanslagning mellan det svenska skogsbolaget Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolag och det finska bolaget Enso Oy 1998. Fusionen ledde till att Stora nu är ett dotterbolag till Stora Enso Oy (tidigare Enso Oy). Fusionen redovisades enligt poolingmetoden i enlighet med IASBs rekommendationer.

Stora Enso Oy är ett aktiebolag registrerat enligt finsk lag med säte i Helsingfors. Verksamheten i moderbolaget Stora Enso Oy och dess dotterbolag är organiserad i kärnproduktområden och stödfunktioner. Kärnproduktområdena är journalpapper, tidningspapper, finpapper, förpackningskartong och träprodukter medan stödfunktionerna utgörs av grossister, skog och övrigt. Koncernen har Europa som huvudmarknad men har en växande marknad i Nordamerika.

Organisatoriskt är Stora Enso fördelat i olika divisioner där varje kärnproduktområde utgör en division tillsammans med den geografiska enheten Nordamerika. Den geografiska divisionen Nordamerika är organiserade i olika affärsenheter efter kärnproduktområde: North America Magazine, North America Newsprint och North America Package Boards.

Antalet anställda uppgår till 43 000 personer fördelat i mer än 40 länder och företaget finns noterat på börserna i Helsingfors, Stockholm och New York. Stora Enso arbetar mestadels i business-to-business relationer och deras kunder utgörs till största delen av stora och små utgivare, tryckföretag och förpackningsföretag. De producerar sina produkter på tre kontinenter men deras huvudsakliga försäljning finns i Europa och Nordamerika (Årsredovisning 2001, Stora Enso).

5.1.1. Stora Ensos förvärv

I augusti 2000 förvärvades det amerikanska företaget Consolidated Papers. Förvärvet redovisades enligt förvärsmetoden och köpeskillingen uppgick till 4 085,3 MEUR efter valutajustering. De redovisade tillgångarna och skulderna baserades på ett beräknat marknadsvärde på förvärvsdagen till 2 144,9 MEUR. Slutlig goodwill blev 1 940,4 MEUR och den ska skrivas av på 20 år enligt IAS 22.

Vid förvärvet uppgick det amerikanska bolaget i divisionen Stora Enso North America och är därför inte längre ett eget bolag eller dotterbolag.

Förvärv av Consolidated Papers	MEUR
Utbyte av aktier i CPI mot nyemitterade aktier i Stora Enso	1 717,2
Kontant köpeskilling	2 279,4
Konvertering av aktieoptioner i CPI	24,7
Förvärvsrelaterade kostnader	20,9
Omräkningsdifferens	- 43,1
Totalt förvärvspris för aktierna	4 085,3
Avgår:	
Bokfört värde på förvärvade nettotillgångar	1 530,7
Marknadsvärdering av nettotillgångar	1 073,1
Uppskjuten skatt vid marknadsvärdering	-481,2
Omräkningsdifferens	- 22,3
Marknadsvärde på förvärvade nettotillgångar	2 144,9
Goodwill	1 940,4

Figur 7 Förvärv av Consolidated Papers (Årsredovisning, Stora Enso 2001)

5.1.2. Stora Ensos nedskrivning

Stora Enso anger i sin 20-F rapport för 2001 att de måste redovisa enligt FAS 142 fr.o.m 1 januari 2002. Den 31 december 2001 var goodwill redovisat i balansräkningen till ett värde av 2 276 MEUR. Kostnaden för avskriven goodwill var 150 MEUR den 31 december 2001. Stora Enso anger att de har svårt att förutse effekterna av FAS 142 i deras konsoliderade finansiella rapporter. I juni 2002 när Stora Enso lämnade sin 20-F-rapport kunde de inte heller ange om någon minskning i värdet på goodwill kommer att tas upp som ett resultat av ändrade redovisningsprinciper.

Under tredje kvartalet 2002 gjorde Stora Enso en engångsnedskrivning avseende förvärvet av det amerikanska bolaget Consolidated Papers. Anledning till nedskrivningen är ett försämrat resultat och dålig lönsamhet på den nordamerikanska marknaden. Stora Enso kommer att redovisa nedskrivningen enligt IAS 36 och relatera nedskrivningen till den kassarelaterade enheten North America Magazine. (Delårsrapport januari – september 2002, Stora Enso).

5.1.3. Varför val av Stora Enso?

Anledningen till att vi har valt Stora Enso till vår fallstudie är dels att de har förvärvat *positiv* goodwill men också därför att de i och med den rådande amerikanska konjunkturen har ställts inför en goodwillpost som misstänks ha minskat i värde och därmed ska skrivas ner. Stora Enso är också intressant ur den aspekten att de redovisar både enligt internationella och amerikanska rekommendationer och att man anger att man kommer att följa FAS 142 men att man inte kan förutspå konsekvenserna av denna.

5.2. Fall

Utgångspunkten i våra fall är Stora Ensos nedskrivning. Utifrån denna kommer vi att visa på olika tänkbara scenarion. Vår ambition har inte varit att skapa ett komplett koncernbokslut, vi har istället valt att renodla våra olika fallexempel för att kunna visa på de väsentligaste skillnaderna vi har funnit när vi studerat de olika rekommendationerna. Vår ambition med fallen är att peka på de skillnader som existerar mellan FAS 141/FAS 142 kontra IAS 22/IAS 36 och den tänkbara svårigheten som kan uppstå för en koncern som såsom Stora Enso redovisar enligt både amerikanska och internationella rekommendationer.

Vi anser då inte att siffrorna i sig är intressanta utan de fungerar mer som en hjälp att åskådliggöra rekommendationernas innehåll.

I våra fall tittar vi enbart på goodwill, vi bortser därmed från andra aspekter som exempelvis skatt. Vi är också medvetna om att företagen i sina bedömningar av goodwill ställs inför många typer av ställningstagande som exempelvis vilken rapportenhet eller kassagenererande enhet goodwill tillhör, ställningstaganden som i realiteten kan få stor betydelse på koncernens resultat. Andra aspekter som också får betydelse för värderingen av goodwill har att göra med beräkningen av kassaflöden och diskonteringsräntor.

5.2.1. Fall 1 – Svängningar i konjunkturen

Utgångspunkten i det här fallet är den verklighet som Stora Enso har ställts inför i och med att konjunkturen och lönsamheten är låg på den nordamerikanska marknaden (se år 1). Den kassagenererande enhet till vilken goodwill hör misstänks därmed ha minskat i värde. Enligt IAS 36 ska då en test göras där man fastställer återvinningsvärdet ("recoverable amount") och jämför detta med det bokförda värdet ("carrying amount").

Vid denna test finner Stora Enso att "carrying amount" är högre än "recoverable amount" och att en nedskrivning därför ska göras med 1 167 MEUR.

Konjunkturer har ju som bekant en tendens att svänga upp och ner och en intressant fråga man kan ställa sig är vad händer med redovisningen av goodwillposten när/om konjunkturen svänger på den amerikanska marknaden och lönsamheten därmed ökar? Blir det några skillnader mellan de olika rekommendationerna? Detta försöker vi åskådliggöra nedan genom att blicka några år framåt i tiden.

Siffrorna för år 1 är hämtade från Stora Ensos årsredovisning 2001 och delårsrapport januari-september 2002 men vad avser övriga år under fall 1 är siffrorna av naturliga skäl konstruerade eftersom inget av detta har inträffat.

År 1 – dagsläget

- ❖ Stora Enso har gjort en nedskrivning enligt IAS 36. Denna test kan likställas med den värdering som ska göras enligt FAS 142 så därför hade nedskrivningen blivit densamma enligt de båda rekommendationerna. Nedskrivningen minskar tillgångarna i balansräkningen och påverkar resultatet negativt i resultaträkningen.
- ❖ Någon avskrivning ska inte göras enligt FAS 142 vilket däremot ska ske enligt IAS 22. I och med att en nedskrivning görs enligt IAS 36 ska också det återstående avskrivningsbeloppet justeras. Vi antar att Stora Enso bedömer att livstiden för förvärvets goodwillpost ska vara densamma d v s 20 år. Då avskrivningar har utförts under ett år är resterande livslängd 19 år. Nytt avskrivningsbelopp för goodwillposten för förvärvet av Consolidated Papers blir därför $(1\,940 - 1\,167) / 19 = 41$ MEUR per år.
- ❖ Då avskrivning endast sker enligt den internationella rekommendationen påverkas både resultaträkning och balansräkningen i olika omfattning med de olika rekommendationerna.

IAS 22/36		FAS 142	
Balansräkning	Resultaträkning	Balansräkning	Resultaträkning
-1 167 Nedskrivning	-1 167 Nedskrivning	-1 167 Goodwilljustering	-1 167 Försämring
-41 Avskrivning	-41 Avskrivning		

Figur 8 Fall 1 – År 1

I figur 8 visas hur nedskrivningen påverkar balans- och resultaträkning enligt de båda rekommendationerna.

Bokfört värde för goodwill vid utgången av år 1 är enligt IAS 22 och IAS 36 =
 $(1\,940 - 1\,167 - 41) = 732$ MEUR

Bokfört värde för goodwill vid utgången av år 1 är enligt FAS 142 =
 $(1\,940 - 1\,167) = 773$ MEUR

År 2 – konjunkturen på uppåtgående

Tillgångarnas värde på marknaden motsvarar det bokförda värdet som finns redovisat i balansräkningen.

- ❖ Enligt IAS 22 görs den årliga avskrivningen och eftersom beloppet justerades föregående år och samma avskrivningstid ska gälla blir avskrivningsbeloppet detsamma d v s 41 MEUR. Eftersom konjunkturen är på uppåtgående finns det inga indikationer på att återvinningsvärdet ("recoverable amount") skulle understiga det bokförda värdet ("carrying amount") och då föreligger inte heller något behov av att testa den kassagenererande enhet, till vilken goodwillposten hör, för försämring.
- ❖ Enligt FAS 142 ska en årlig värdering göras av goodwillposten. Då det verkliga värdet ("fair value") är lika med det bokförda värdet ("carrying amount") har ingen försämring inträffat och värderingsprocessen avslutas efter steg ett. Balansräkning och resultaträkning påverkas ej.

IAS 22		FAS 142	
Balansräkning	Resultaträkning	Balansräkning	Resultaträkning
-41 Avskrivning	-41 Avskrivning	0	0

Figur 9 Fall 1 – År 2

I figur 9 visas hur balans- och resultaträkning påverkas enligt de båda rekommendationerna.

Bokfört värde för goodwill vid utgången av år 2 är enligt IAS 22 = $(732 - 41) = 691$ MEUR

Bokfört värde för goodwill vid utgången av år 2 är enligt FAS 142 = 773 MEUR

År 3 – Högkonjunktur

Tillgångarnas värde på marknaden överstiger det bokförda värdet som finns redovisat i balansräkningen.

- ❖ Enligt IAS 36 finns i teorin möjlighet att återföra en nedskrivning om nedskrivningen orsakats av en särskild extern händelse som inte förväntas upprepas och att dessa händelser nu har upphävt verkningarna av nedskrivningen. Det är väl tveksamt om en konjunktursvängning skulle vara en orsak till återföring enligt IAS 36 men för att åskådliggöra möjligheterna har vi valt att anta att en återföring är möjlig. Denna återföring ska intäktsföras och påverkar därmed resultatet positivt. Dock ska en avskrivning fortfarande göras enligt IAS 22 utifrån den fastställda livslängden. Beloppet som ska återföras får inte leda till att det bokförda värdet överstiger det företaget skulle ha redovisat efter avskrivningar om ingen nedskrivning hade gjorts.

Om ingen nedskrivning hade gjorts hade avskrivningen varit 97 MEUR per år (1 940 /20 år) och det bokförda värdet ("carrying amount") för goodwill hade inför bokslutet år 3 då varit $1\,940 - (2 \cdot 97) = 1\,746$ MEUR.

Bokfört värde ("carrying amount") på goodwill inför bokslut år 3 är 691 (1 940 - 1 167 - (2 * 41)). Om nedskrivning med 1 167 återförs blir värdet 1 858. Detta belopp överstiger "carrying amount" om ingen nedskrivning gjorts d v s 1 746 MEUR vilket innebär att det belopp som kan återföras från nedskrivning är $1\,167 - (1\,858 - 1\,746) = 1\,055$ MEUR.

Eftersom en återföring har skett enligt IAS 36 så är avskrivningsunderlaget större och därmed blir avskrivningarna högre förutsatt att livslängden är densamma. Eftersom resterande avskrivningstid är 17 år blir den årliga avskrivningen 103 MEUR per år ($1\,746 / 17$ år).

- ❖ Enligt FAS 142 är det inte möjligt att göra en återföring vilket innebär att både balansräkningen och resultaträkningen förblir opåverkade. Även om det verkliga värdet ("fair value") är högre i större eller mindre omfattning än det bokförda värdet ("carrying amount") påverkas inte balansräkning och resultaträkning. Den bokförda posten för goodwill förblir densamma oavsett hur stor skillnaden är mellan "fair value" och "carrying amount" så länge som "fair value" är högre än "carrying amount".

IAS 22/36		FAS 142	
Balansräkning	Resultaträkning	Balansräkning	Resultaträkning
-103 Avskrivning	-103 Avskrivning	0	0
+1 055 Återföring	+1 055 Återföring		

Figur 10 Fall 1 – År 3

I figur 10 visas hur återföringen påverkar balans- och resultaträkning enligt de båda rekommendationerna.

Bokfört värde för goodwill vid utgången av år 3 är enligt IAS 22 och IAS 36 = $(691 + 1\,055 - 103) = 1\,643$ MEUR

Bokfört värde för goodwill vid utgången av år 3 är enligt FAS 142 = 773 MEUR

5.2.2. Fall 2 – Enheter

Både i den amerikanska rekommendationen FAS 142 och den internationella rekommendationen IAS 36 anses inte goodwill ge upphov till inbetalningar som är oberoende av andra tillgångar. Värdet på goodwill kan inte bestämmas isolerat, det måste relateras till en enhets tillgångar och skulder. I IAS 36 benämns denna enhet kassagenererande enhet, i FAS 142 används benämningen rapporteringsenhet.

Hur företaget ska bestämma till vilken enhet goodwill tillhör bestäms utifrån hur verksamheten bedrivs och hur företaget är organiserat. Det är således en bedömningsfråga och skiljer sig från företag till företag. Hur goodwillposten fördelas på olika enheter kan därför få betydelse när bedömning ska göras om en nedskrivning ska ske eller ej.

När goodwillposten ska relateras till en enhet och indikationen på hur värderingen ska ske skiljer sig åt mellan de olika rekommendationerna. I detta fall kommer vi därför att beskriva hur detta kan utföras enligt IAS 36 och därefter enligt FAS 142. För att kunna göra en jämförelse mellan rekommendationerna har vi använt samma förutsättningar d v s situation, tidsperiod och sifferunderlag är lika.

När Stora Enso i slutet av 2000 förvärvade Consolidated Papers integrerades företaget i Stora Ensos division North America. Divisionen North America är indelad i olika affärsenheter: North American Magazine, North American Fine Paper, North American Packaging Boards. Vid nedskrivningen av goodwillposten kommer Stora Enso i huvudsak att relatera förvärvet av Consolidated Papers till affärsenheten North America Magazine (enligt uppgifter på Stora Ensos hemsida). I detta fall vill vi visa på hur utfallet blir om förvärvet relateras till olika enheter.

Vid förvärvet 2000	Magazine	Fine	Pack. Boards	North America
Förvärvspris				4 085
Återvinningsvärde (IAS 36) och Verkligt värde (FAS 142)	1 045	700	400	-2 145
Goodwill				1 940

Figur 11 Fall 2 – Förvärvet år 2000

Eftersom vi inte har tillgång till uppgifter om divisionen North Americas olika affärsenheter har vi konstruerat siffrorna gällande återvinningsvärden (verkliga värden). Den uppskattning som har gjorts av respektive affärsenhets värde framgår av tabellen ovan. Detta värde är det som respektive enhet beräknas kunna säljas för vilket benämns återvinningsvärde ("recoverable amount") i IAS 36 respektive verkligt värde ("fair value") i FAS 142. I Stora Ensos förvärvsbalans uppkommer en positiv goodwillpost som kan hänföras till divisionen North America på 1 940 MEUR.

IAS 36 - Relatera goodwill till kassagenererande enhet

Under 2002 redovisar affärsenheten Magazine en betydande förlust vilket indikerar att en test ska utföras för att utröna om en försämring har uppstått. Under 2000 och 2001 har goodwill skrivits av och avskrivningstiden för goodwill är bestämd till 20 år. Avskrivning av goodwill $1\,940/20 = 97$ MEUR per år. Bokfört värde ("carrying amount") för goodwill är vid utgången av år 2002 $(1\,940 - (97 * 2)) = 1\,746$ MEUR.

Återvinningsvärdena ("recoverable amount") har vi uppskattat.

Exempel 1: Kassagenererande enhet = Affärsenheten Magazine (IAS 36)

I detta exemplet antar vi att goodwillposten i sin helhet kan relateras till affärsenheten Magazine. Sifferunderlag visas i figur 12.

Rapporteringsenhet Magazine	MEUR
Återvinningsvärde vid utgången av 2000 exklusive goodwill	1 045
Bokfört värde vid utgången av 2002	1 400
Goodwill	1 746
Bokfört värde inkl goodwill	3 146
Återvinningsvärde vid utgången av 2002	1 200

Figur 12 Fall 2 – Sifferunderlag exempel 1 (IAS 36)

Magazines återvinningsvärde ("recoverable amount") vid utgången av 2002 beräknas uppgå till 1 200. Enligt IAS 36 ska man jämföra Magazines återvinningsvärde ("recoverable amount") med dess bokförda värde ("carrying amount") inklusive goodwill.

Rapporteringsenhet Magazine	MEUR
Återvinningsvärde	1 200
Bokfört värde 2002 inkl goodwill	3 146
Nedskrivning	1 946
Bokfört värde för goodwill	0

Figur 13 Fall 2 – Resultat exempel 1 (IAS 36)

Nedskrivningen hänförs med 1 746 MEUR till goodwillvärdet, övrig del av nedskrivningen (1 946-1 746) = 200 MEUR görs på övriga tillgångar enligt IAS 36.

Exempel 2: Kassagenererande enhet = Divisionen North America (IAS 36)

Om man inte kan fördela goodwillvärdet på de olika affärsenheterna kommer divisionen North America att vara den minsta kassagenererande enheten till vilken goodwillvärdet kan hänföras till på ett rimligt och konsekvent sätt. Då ska enligt IAS 36 en så kallad "top-down" test utföras där divisionen North Americas återvinningsvärde ("recoverable amount") jämförs med dess bokförda värde ("carrying amount") inklusive goodwill.

North Americas återvinningsvärde ("recoverable amount") beräknas vid utgången av 2002 uppgå till 3 500 MEUR.

Rubrik/Affärsenheter	Magazine	Fine	Pack	Goodwill	Div North America /
Bokfört värde 2002	1 400	500	200	1 746	3 846
Återvinningsvärde 2002	1 200	1 400	900		3 500
Nedskrivning					346
Bokfört värde för goodwill 2002					1 400

Figur 14 Fall 2 – Sifferunderlag och resultat exempel 2 (IAS 36)

Stora Enso redovisar alltså en nedskrivning av goodwillposten på 346. Det bokförda värdet ("carrying amount") för goodwill som förs till balansräkningen är (1 746 – 346) = 1 400 MEUR.

Exempel 3: Fördelning av goodwillvärdet på olika kassagenererande enheter (IAS 36)

Om man istället antar att företagsledningen i samband med förvärvet har gjort bedömningen att goodwillvärdet kan fördelas på de olika kassagenererande enheterna i relation till nettotillgångarnas återvinningsvärden ("recoverable amount") så ser fördelningen ut så här vid utgången av 2002:

Rubrik/Affärsenheter	Magazine	Fine	Pack. B	Summa
Återvinningsvärde vid utgången av 2000 exklusive goodwill	1 045	700	400	2 145
Bokfört värde vid utgången av 2002	1 400	500	200	2 100
Fördelning av goodwillvärdet (i förhållande till återvinningsvärdet 2002)	850 48%	570 33%	326 19%	1 746 100%
Bokfört värde 2002 (efter fördelning av goodwill)	2 250	1 070	526	3 846
Återvinningsvärde 2002	1 200	1 400	900	

Figur 15 Fall 2 – Sifferunderlag exempel 3 (IAS 36)

Enligt IAS 36 och den så kallade "bottom-up" test vi redogör för i kapitel 4 ska en jämförelse ske mellan Magazines återvinningsvärde ("recoverable amount") och det bokförda värdet ("carrying amount") inklusive goodwill. Detta leder då till följande nedskrivning av goodwillposten vid slutet av år 2002:

Resultat efter "bottom-up-test" för Magazine	År 2002
Bokfört värde inkl goodwill	2 250
Återvinningsvärde 2002	1 200
Nedskrivning	1 050
Bokfört värde för goodwill	0

Figur 16 Fall 2 – Resultat exempel 3 (IAS 36)

Nedskrivningen hänförs med 850 MEUR till goodwillvärdet, övrig del av nedskrivningen (1 050-850) = 200 MEUR görs på övriga tillgångar enligt IAS 36.

Eftersom det inte finns någon indikation på att de övriga kassagenererande enheterna går med förlust behöver det inte utföras någon test för dessa enheter enligt IAS 36.

Summering av exempel för IAS 36

Hur stor nedskrivning som ska göras enligt IAS 36 beror alltså i hög grad på hur goodwill-posten fördelas på olika kassagenererande enheter. En nedskrivning ska ske oavsett om den kassagenererande enheten är affärsenheten Magazine eller divisionen North America men nedskrivningsbeloppen skiljer sig markant åt. När goodwill fördelas mellan olika kassagenererande enheter blir nedskrivning endast aktuellt för enheten Magazine eftersom det endast är den som har drabbats av en förlust.

FAS 142 - Relatera goodwill till rapporteringsenhet

Enligt FAS 142 ska goodwill relateras till en rapporteringsenhet vilket bör ske redan vid förvärvstidpunkten. FASB anger att en enhet ska antas utgöra en rapporteringsenhet om det är en affärsenhet för vilken det finns finansiell information tillgänglig och vars operativa resultat regelbundet följs upp och granskas av det operativa segmentets ledning.

Exempel 1: Rapporteringsenhet = Affärsenheten Magazine (FAS 142)

Stora Enso har relaterat förvärvet till rapporteringsenheten Magazine för vilken det finns finansiell information tillgänglig och vars operativa resultat regelbundet följs upp och granskas och som därmed uppfyller FASBs kriterier för en rapporteringsenhet.

Under 2001 gällde APB No 17 och Stora Enso skrev då av goodwill på samma livslängd och med samma avskrivningsbelopp som enligt IAS 22 (20-F, Stora Enso 2001). Förhållande för 2001 är därför identiska med de som gäller för tidigare beskrivning av IAS.

Under 2002 går affärsenheten Magazine som tidigare nämnts med förlust. Aktuella siffror återges i figur 17.

Rapporteringsenhet Magazine	MEUR
Verkligt värde vid utgången av 2000 exklusive goodwill	1 045
Bokfört värde vid utgången av 2002	1 400
Goodwill	1 746
Bokfört värde inkl goodwill	3 146
Verkligt värde vid utgången av 2002	1 200

Figur 17 Fall 2 – Sifferunderlag exempel 1 (FAS 142)

Enligt FAS 142 ska goodwill årligen värderas enligt en fördefinierad värderingsprocess, de olika stegen beskrivs nedan och visas i figur 18.

Steg 1

Testen inleds med att bestämma verkligt värde ("fair value") för enheten (FVRE=1 200 MEUR). Bokfört värde ("carrying amount") inklusive goodwill (BVRE+G= 3 146 MEUR) är högre än "fair value" (FVRE= 1 200 MEUR) vilket leder till att steg 2 ska utföras i värderingsprocessen.

Steg 2

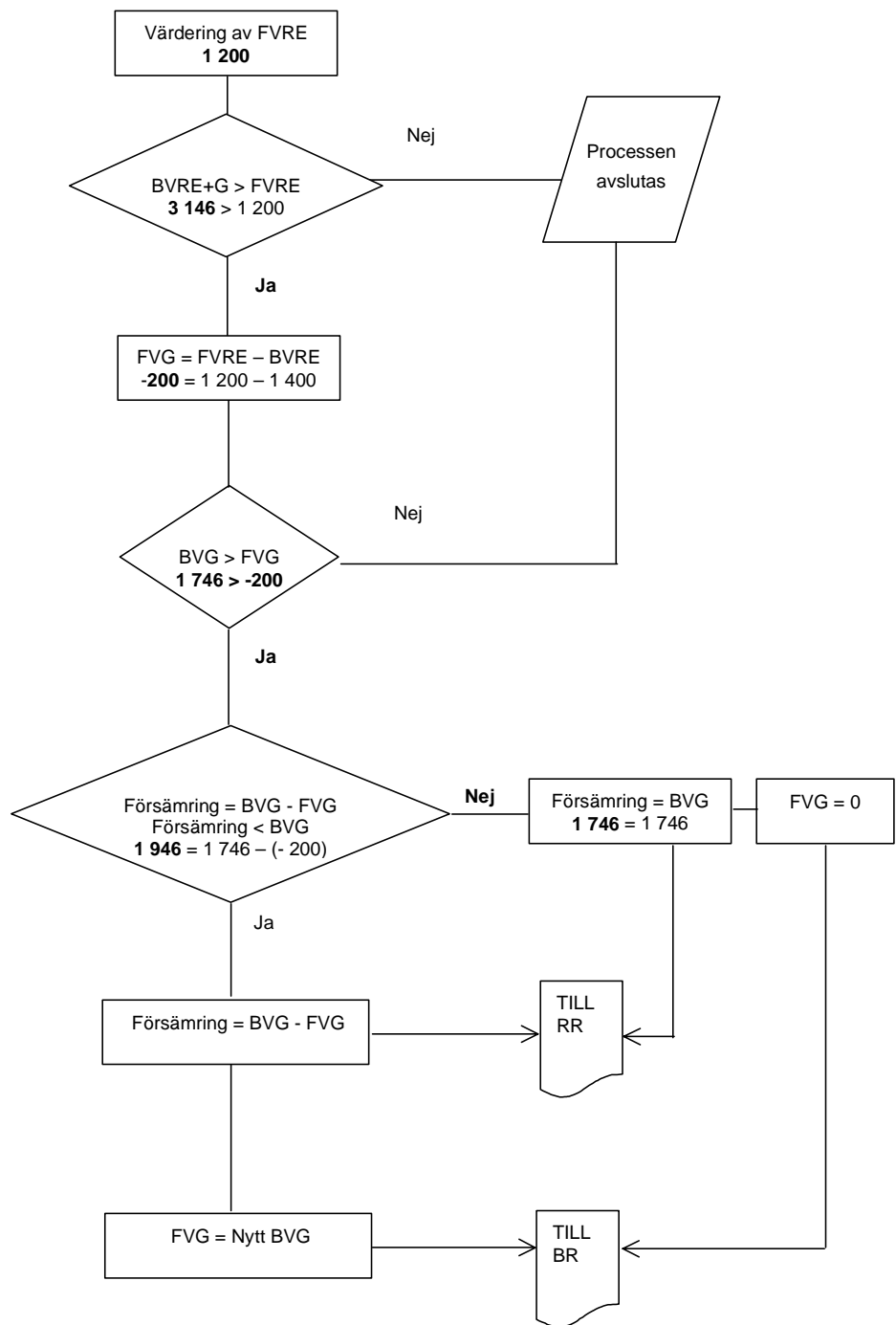
I steg 2 beräknas "implied fair value" för goodwill (FVG) vilket görs såsom vid ett förvärv d v s tillgångarnas "fair value" subtraheras med det bokförda värdet (1 200 – 1 400 = -200 MEUR).

Bokfört värde ("carrying amount") för goodwill (BVG= 1 746 MEUR) är högre än "implied fair value" för goodwill (FVG= -200 MEUR) vilket leder till att beloppet för försämring blir 1 746 - (-200) = 1 946 MEUR. Beloppet för en försämring får aldrig överstiga det bokförda värdet för goodwill, därmed blir den försämring som ska redovisas i resultaträkningen 1 746 MEUR, d v s hela det bokförda värdet för goodwill. Nytt bokfört värde för goodwill blir 0 MEUR.

Värderingsprocess – Exempel 1 (FAS 142)

Steg 1

Steg 2

Figur 18 Fall 2 – Värderingsprocess exempel 1 (FAS 142)

Exempel 2: Rapporteringsenhet = Divisionen North America (FAS 142)

I detta exempel antar vi att de olika affärsenheterna har gemensam ekonomisk karaktär och därför kan betraktas som en enda rapporteringsenhet. Divisionen North America är den minsta rapporteringsenheten. Aktuella siffror återges i figur 19.

Rapporteringsenhet North America	Magazine	Fine	Pack. B	Div North America
Verkligt värde vid utgången av 2000 exklusive goodwill	1 045	700	400	2 145
Bokfört värde vid utgången av 2002	1 400	500	200	2 100
Goodwill				1 746
Bokfört värde inkl goodwill				3 846
Verkligt värde vid utgången av 2002	1 200	1 400	900	3 500

Figur 19 Fall 2 – Sifferunderlag exempel 2 (FAS 142)

De olika stegen i den årliga värderingsprocessen beskriv nedan och visas i figur 20.

Steg 1

Testen inleds med att bestämma verkligt värde ("fair value") för rapporteringsenheten North America (FVRE=3 500 MEUR). Bokfört värde inklusive goodwill (BVRE+G= 3 846 MEUR) är högre än verkligt värde ("fair value") (FVRE= 3 500 MEUR) vilket leder till att steg 2 ska utföras i värderingsprocessen.

Steg 2

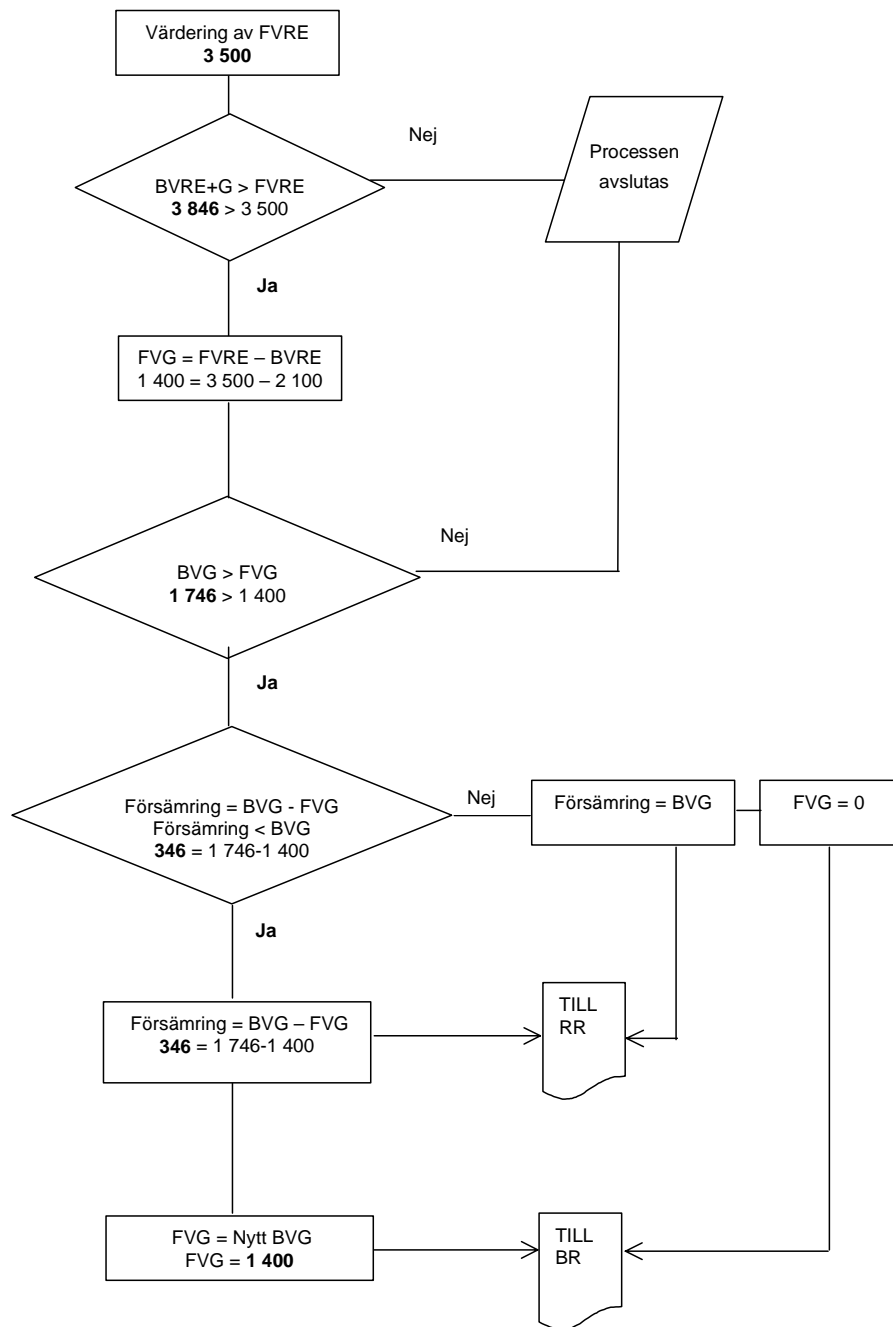
I steg 2 beräknas "implied fair value" för goodwill (FVG) vilket görs såsom vid ett förvärv d v s tillgångarnas "fair value" subtraheras med det bokförda värdet ($3\,500 - 2\,100 = 1\,400$ MEUR).

Bokfört värde för goodwill (BVG= 1 746 MEUR) är högre än "implied fair value" för goodwill (FVG= 1 400 MEUR) vilket leder till att en försämring med $(1\,746 - 1\,400) = 346$ MEUR ska redovisas i resultaträkningen. Nytt bokfört värde för goodwill blir (BVG=1 400 MEUR).

Värderingsprocess – Exempel 2 (FAS 142)

Steg 1

Steg 2

Figur 20 Fall 2 – Värderingsprocess exempel 2 (FAS 142)

Exempel 3: Fördelning av goodwill mellan rapporteringsenheter (FAS 142)

Om goodwillposten gäller för flera rapporteringsenheter kan posten fördelas mellan de olika rapporteringsenheterna proportionellt om så är möjligt. I detta fallet har vi antagit att samma procentsatser gäller vid fördelning som under IAS 36.

Fördelning av goodwill per rapporteringsenhet	Magazine	Fine	Pack. B	Summa
Verkligt värde vid utgången av 2000 exkl. goodwill	1 045	700	400	2 145
Bokfört värde vid utgången av 2002	1 400	500	200	2 100
Fördelning av goodwillvärdet (i förhållande till verkligt värde 2000)	850 48%	570 33%	326 19%	1 746 100%
Bokfört värde (efter fördelning av goodwill)	2 250	1 070	526	3 846
Verkligt värde vid utgången av 2002	1 200	1 400	900	3 500

Figur 21 Fall 2 – Sifferunderlag exempel 3 (FAS 142)

Värderingstest för Magazine

Steg 1

Bokfört värde ("carrying amount") inklusive goodwill (2 250 MEUR) är högre än verkligt värde ("fair value") (1 200 MEUR) vilket leder till att steg 2 ska utföras i värderingsprocessen.

Steg 2

I steg 2 beräknas "implied fair value" för goodwill (FVG) vilket görs såsom vid ett förvärd v s tillgångarnas "fair value" subtraheras med det bokförda värdet ($1\,200 - 1\,400 = -200$ MEUR). Bokfört värde ("carrying amount") för goodwill (BVG= 850 MEUR) är högre än "implied fair value" för goodwill (FVG= -200 MEUR) vilket leder till att beloppet för försämring blir $850 - (-200) = 1\,050$ MEUR. Beloppet för en försämring får aldrig överstiga det bokförda värdet för goodwill, därmed blir den försämring som ska redovisas i resultaträkningen 850 MEUR, d v s det bokförda värdet för goodwill. Nytt bokfört värde för goodwill blir 0 MEUR.

Värderingstest för Fine

Steg 1

Bokfört värde ("carrying amount") inklusive goodwill (1 070 MEUR) är lägre än verkligt värde ("fair value") (1 400 MEUR) vilket leder till att värderingsprocessen avslutas. Befintligt värde för goodwill, 570 MEUR, kvarstår i balansräkningen.

Värderingstest för Pack. Board

Steg 1

Bokfört värde ("carrying amount") inklusive goodwill (526 MEUR) är lägre än verkligt värde ("fair value") (900 MEUR) vilket leder till att värderingsprocessen avslutas. Befintligt värde för goodwill, 326 MEUR, kvarstår i balansräkningen.

Det sammanlagda beloppet för nedskrivning som påverkar resultatet är 850 MEUR och det bokförda värdet ("carrying amount") för goodwill för samtliga rapporteringsenheter = $0 + 570 + 326 = 896$ MEUR

Summering av exempel för FAS 142:

När goodwill rapporteras enligt FAS 142 blir det fråga om en nedskrivning oavsett om rapporteringsenheten är affärsenheten Magazine eller divisionen North America men nedskrivningsbeloppen skiljer sig markant åt. När goodwill fördelas mellan olika rapporteringsenheter ska en försämring redovisas för rapporteringsenheten Magazine men Fine och Pack. Board behöver däremot inte redovisa någon försämring.

5.2.3. Fall 3 - Värderingstekniker

När problem föreligger att fastställa marknadsvärdet för en enhet rekommenderar både IASB och FASB att en beräkning ska ske med nuvärdesberäkning.

Enligt IAS 36 ska en nuvärdesberäkning användas då något nettoförsäljningsvärde ("net selling price") inte finns tillgängligt och återvinningsvärdet ("recoverable amount") måste fastställas genom att beräkna nyttjandevärdet ("value in use"). Vid beräkning av nuvärde av framtida betalningar ska, enligt IAS 36, normalt *en* diskonteringsränta användas. Stora Enso följer detta och använder en diskonteringsränta på 7 % för kassaflöden.

FAS 142 förordar att värdering bör ske enligt metoden "Expected-Cash-Flow" (ECF) dels med olika räntesatser och dels genom att fördela belopp med de olika procentsatserna 10%, 60% och 30%.

I exemplen nedan utgår vi ifrån att det råder osäkerhet om en produktionsenhet ska skrivas ned. Produktionsenheten utgör en rapporteringsenhet (enligt FAS 142) och en kassagenererande enhet (enligt IAS 36). Produktionsenheten består av tre produktlinjer.

För att fastställa återvinningsvärdet ("recoverable amount") respektive det verkliga värdet ("fair value") har vi utfört nuvärdesberäkningar. I tabellerna har vi beräknat nuvärden för budgeterade kassaflöden för respektive produktlinje under 1, 2 och 3 år. Eftersom produktionsenheten är den minsta gemensamma enheten är den en kassagenererande enhet (IAS 36) respektive rapporteringsenhet (FAS 142), nuvärdesberäkningen ska därför resultera i ett "recoverable amount" respektive "fair value" för hela enheten.

Underlag till de budgeterade framtida kassaflödena är konstruerade då det i Stora Ensos finansiella rapporter inte visas siffror på nivån för respektive enhet. Enligt Stora Ensos årsredovisning använder man inom koncernen en kalkylränta på 7% vid beräkning av diskonterat kassaflöde, därför har vi använt oss av den räntesatsen vid beräkningar enligt IASBs rekommendationer och utgått från den räntesatsen som den lägsta räntesatsen vid nuvärdesberäkning enligt ECF-modellen. Kalkylen följer FASBs rekommendationer som återges i kapitel 3.

Exempel 1 – Enligt organens rekommendationer

Enligt IAS 36 används normalt en diskonteringsränta. Enligt FAS 142 bör ECF-modellen användas med olika räntesatser, belopp och tidsperioder, nuvärdesbeloppen ska därefter beräknas med olika procentsatser.

Formel för nuvärde

$$\text{Budgeterade framtida kassaflöden}/(1+\text{ränta})^{\text{period}}$$

IAS - Nuvärdeberäkning med kalkylränta 7%						
Produktlinje	Budgeterade framtida kassaflöden	Ränta	Period=År	Nuvärde	Summa nuvärde	Nuvärde divid med 3
A	1 600	7,00%	1	1 495		
	1 800	7,00%	2	1 572		
	2 000	7,00%	3	1 633	4 700	1 567
B	2 500	7,00%	1	2 336		
	2 600	7,00%	2	2 271		
	2 700	7,00%	3	2 204	6 811	2 270
C	2 000	7,00%	1	1 869		
	2 100	7,00%	2	1 834		
	2 300	7,00%	3	1 877	5 581	1 860
					Nyttjandevärde	5 697

FAS - Nuvärdeberäkning med ECF-modellen							
Produktlinje	Budgeterade framtida kassaflöden	Ränta	Period=År	Nuvärde	Procentsats	Summa	
A	1 600	7,00%	1	1 495	10%	150	
	1 800	7,25%	2	1 565	60%	939	
	2 000	7,50%	3	1 610	30%	483	
						1 571	1 571
B	2 500	7,00%	1	2 336	10%	234	
	2 600	7,25%	2	2 260	60%	1 356	
	2 700	7,50%	3	2 173	30%	652	
						2 242	2 242
C	2 000	7,00%	1	1 869	10%	187	
	2 100	7,25%	2	1 826	60%	1 095	
	2 300	7,50%	3	1 851	30%	555	
						1 838	1 838
						Verkligt värde	5651

Figur 22 Fall 3 – Nuvärdeskalkyl exempel 1

Exempel 2 – Variation av rekommendation för räntesats (IAS 36)

Enligt IAS 36 kan olika diskonteringsräntor användas för olika framtida tidsperioder när nyttjandevärdet ("value in use") är känsligt för de antaganden som görs om risker i olika perioder eller för skillnader i räntesatser beroende på löptid. I detta exempel har vi därför använt samma räntesatser som i kalkylen med ECF-modellen.

IAS - Nuvärdeberäkning med varierande kalkylräntor						
Produktlinje	Budgeterade framtida kassaflöden	Ränta	Period=År	Nuvärde	Summa nuvärde	Nuvärde divid med 3
A	1 600	7,00%	1	1 495		
	1 800	7,25%	2	1 565		
	2 000	7,50%	3	1 610	4 670	1 557
B	2 500	7,00%	1	2 336		
	2 600	7,25%	2	2 260		
	2 700	7,50%	3	2 173	6 770	2 257
C	2 000	7,00%	1	1 869		
	2 100	7,25%	2	1 826		
	2 300	7,50%	3	1 851	5 546	1 849
					Nyttjandevärde	5 662

FAS - Nuvärdeberäkning med ECF-modellen							
Produktlinje	Budgeterade framtida kassaflöden	Ränta	Period=År	Nuvärde	Procentsats	Summa	
A	1 600	7,00%	1	1 495	10%	150	
	1 800	7,25%	2	1 565	60%	939	
	2 000	7,50%	3	1 610	30%	483	
						1 571	1 571
B	2 500	7,00%	1	2 336	10%	234	
	2 600	7,25%	2	2 260	60%	1 356	
	2 700	7,50%	3	2 173	30%	652	
						2 242	2 242
C	2 000	7,00%	1	1 869	10%	187	
	2 100	7,25%	2	1 826	60%	1 095	
	2 300	7,50%	3	1 851	30%	555	
						1 838	1 838
						Verkligt värde	5651

Figur 23 Fall 3 – Nuvärdeskalkyl exempel 2

Exempel 3 – Variation av rekommendation för räntesats (FAS 142)

Enligt ECF-modellen bör man använda variationer av räntesats, belopp och tidsperiod, för att uppnå att man tar hänsyn till de tre faktorerna osäkerhet, belopp och tidsperiod. Det finns dock inget krav att samtliga tre faktorer ska variera. I detta exempel har vi därför använt en och samma räntesats vid nuvärdesberäkning enligt ECF-modellen. Vi har använt samma räntesats som i kalkylen enligt IAS 36.

IAS - Nuvärdeberäkning med kalkylränta 7%						
Produktlinje	Budgeterade framtida kassaflöden	Ränta	Period=År	Nuvärde	Summa nuvärde	Nuvärde divid med 3
A	1 600	7,00%	1	1 495		
	1 800	7,00%	2	1 572		
	2 000	7,00%	3	1 633	4 700	1 567
B	2 500	7,00%	1	2 336		
	2 600	7,00%	2	2 271		
	2 700	7,00%	3	2 204	6 811	2 270
C	2 000	7,00%	1	1 869		
	2 100	7,00%	2	1 834		
	2 300	7,00%	3	1 877	5 581	1 860
					Nyttjandevärde	5 697

FAS - Nuvärdeberäkning med ECF-modellen							
Produktlinje	Budgeterade framtida kassaflöden	Ränta	Period=År	Nuvärde	Procentsats	Summa	
A	1 600	7,00%	1	1 495	10%	150	
	1 800	7,00%	2	1 572	60%	943	
	2 000	7,00%	3	1 633	30%	490	
						1 583	1 583
B	2 500	7,00%	1	2 336	10%	234	
	2 600	7,00%	2	2 271	60%	1 363	
	2 700	7,00%	3	2 204	30%	661	
						2 257	2 257
C	2 000	7,00%	1	1 869	10%	187	
	2 100	7,00%	2	1 834	60%	1 101	
	2 300	7,00%	3	1 877	30%	563	
						1 851	1 851
						Verkligt värde	5691

Figur 24 Fall 3 – Nuvärdeskalkyl exempel 3

6. Analys

I detta kapitel utgår vi ifrån den summering som vi gör sist i kapitel 4 och använder dess rubriker som en analysmodell för att analysera de fall som presenteras i kapitel 5.

6.1. Goodwill en ändlig eller oändlig tillgång?

Fortfarande ses, både i internationella och amerikanska rekommendationer, förvärvad goodwill som en residual som uppstår när priset som betalas för ett förvärv överstiger det förvärvade bolagets bokförda värden ("carrying amount"). Den största skillnaden med införandet av FAS 142 avser hanteringen därefter och då är själva synsättet på goodwill den utan jämförelse största skillnaden.

I IAS 22 betonas vikten av att goodwill är en ändlig tillgång som det ska bestämmas en livslängd på och amorteras över tiden. Detta synsätt har helt övergetts i FAS 142 och istället ses goodwill som en oändligt tillgång som ska värderas årligen. Detta innebär att koncernens balans- och resultaträkning påverkas på olika sätt beroende på vilken rekommendation som tillämpas. I slutändan innebär detta att samma koncern, som exempelvis Stora Enso, kan redovisa olika resultat beroende på den tillämpade rekommendationen.

När en nedskrivning föreligger påverkas balansräkning och resultaträkning i ungefär samma omfattning. För båda rekommendationerna gäller att då det bokförda värdet ("carrying amount") är högre än det värde man uppskattar som det verkliga värdet leder detta till nedskrivning.

Men när det inte finns ett nedskrivningsbehov kommer balansräkningen enligt FAS 142 att fortsätta behålla samma värde på goodwillposten eftersom värderingsprocessen avslutas utan åtgärd när det verkliga värdet ("fair value") överstiger det bokförda värdet ("carrying amount"). Någon möjlighet att skriva upp goodwillvärdet finns inte och därmed kan detta leda till att det "rätta" värdet på goodwill inte framgår av balansräkningen. FASBs synsätt att goodwill är en oändlig tillgång återspeglas, men frågan är om den ger en mer rättvisande bild. Anledningen till att goodwill ska hanteras på detta sätt kan bero på att FASB inte vill riskera att internt upparbetad goodwill ersätter förvärvad goodwill. Om "fair value" ökar efter ett förvärv kan det bero på synergieffekter och då ska detta inte avspeglas i den bokförda goodwillposten.

IASB har samma restriktioner angående internt upparbetad goodwill. Att årligen skriva av goodwillposten ska spegla en minskning av den servicepotential som goodwill representerar och ska också förhindra att internt upparbetad goodwill ersätter förvärvad goodwill anser IASB. Har man inställningen att goodwillposten ska minska då är avskrivning av goodwill att föredra och det speglar också IASBs synsätt att goodwill är en ändlig tillgång.

6.2. När ska värdering utföras?

Enligt IAS 22 ska en årlig värdering av avskrivningstid och avskrivningssätt göras och om *indikationer* finns på att goodwillvärdet har försämrats ska en värdering utföras i enlighet med IAS 36. Skillnaden mot FAS 142 är att denna årliga värdering *ska* ske även om specifika omständigheter kan tillåta att en värdering överförs till nästkommande år. Dessutom kan oförutsedda händelser kräva ytterligare värderingar enligt FAS 142. De strängare kraven på årliga värderingar kan naturligtvis förklaras med det faktum att inga avskrivningar görs. För att ha någon kontroll på goodwillpostens storlek krävs att denna revideras och värderas varje år. Som ett resultat av att inga årliga avskrivningar görs blir kraven på koncernen större vad avser att redogöra för värderingstesten i form av tilläggsupplysningar i de finansiella rapporterna.

Frågan är vad detta kommer att innebära för koncerner som ska genomföra den årliga värderingen. Det finns en risk att denna värdering är både tidskrävande och resurskrävande och därmed kan man undra hur mycket tid som kommer att ägnas åt värderingen. Å andra sidan borde de koncerner som blir aktuella för denna typ av värdering ha tillräckliga resurser men frågan torde ändå vara rimlig att ställa eftersom detta kan påverka kvalitén på värderingen. Om resurser saknas, inom koncernen, för att genomföra denna årliga värdering behöver man kanske anlita externa experter eller konsulter. Frågan är då hur kvalitén blir på värderingen, företagsledningen torde vara de som besitter den bästa kunskapen om företags goodwillpost.

6.3. Återföring

Med de förutsättningar som råder i fall 1 påverkas balans- och resultaträkningen i mindre utsträckning i FAS 142 än genom användandet av IAS 22/36. Anledningen till detta är främst att ingen årlig avskrivning görs men också därför att någon återföring av en tidigare gjord nedskrivning inte är tillåten enligt FAS 142. Att återföra en nedskrivning enligt IAS 36 är tillåtet för goodwill endast under omständigheter som i realiteten är svåra att uppfylla men det är viktigt att notera att möjligheten finns vilket den inte gör enligt FAS 142.

Med tanke på resultatet ifrån vårt fall 1 kan man dra slutsatsen att man med FAS 142 kommer att vara mycket noggrann med att bestämma verkligt värde ("fair value") så att inga undervärderingar görs. Har man en gång gjort en nedskrivning finns inga möjligheter att öka värdet på goodwillposten. Det borde vara en nackdel för börsnoterade företag att det bokförda värdet ("carrying amount") på företaget tillgångar visas med för låga värden i balansräkningen.

6.4. Relaterad enhet

Goodwill måste alltid knytas till en enhet, kassagenererande enhet enligt IAS 36 och rapporteringsenhet enligt FAS 142. Hanteringen hur man knyter goodwillposten till en enhet är likartad i de bägge rekommendationerna. Man försöker i båda fallen relatera tillgången till den minsta enhet till vilken goodwill tillhör. Tidpunkten för denna relatering skiljer sig däremot åt, enligt FAS 142 bör detta ske vid förvärvstidpunkten eller för befintlig goodwill vid första värderingstillfället. Enligt IAS 36 sker en relatering till en kassagenererande enhet först då en indikation på försämring av en enhets resultat är möjlig att urskilja.

Hur goodwillvärdet fördelas på olika enheter kan få betydelse i samband med när bedömning ska göras om en nedskrivning ska ske eller ej, vilket vi åskådliggör i fall 2. Hur fördelningen på olika enheter sker bestäms av koncernen själva och beror på faktorer som exempelvis hur verksamheten bedrivs och hur organisationen ser ut. Här finns ingen skillnad mellan rekommendationerna eftersom koncernen själva avgör vad som utgör en enhet. Möjligheterna att relatera goodwill till enheter av olika storleksgrad kan få en påverkan på nedskrivningsbeloppet vilket vi åskådliggör i fall 2. Här uppstår samma fenomen för båda rekommendationerna, ju större enhet desto lägre nedskrivningsbelopp. Vi drar därför slutsatsen att man kan anta att företagen har möjlighet att få lägre nedskrivningsbelopp om de kan relatera goodwillposten till en större enhet. Om företagen har möjlighet att fördela goodwill mellan olika enheter kommer IAS 36 endast att leda till en värderingstest för den kassagenererande enheter som visar på ett försämrat resultat. FAS 142 kräver att samtliga rapporteringsenheter alltid ska värderas.

Angreppssättet skiljer sig däremot åt mellan rekommendationerna. I FAS 142 läggs tonvikten vid att det är goodwillposten som årligen ska värderas. Detta är ju ganska naturligt eftersom rekommendationen behandlar goodwill och andra immateriella tillgångar. I IAS 36 däremot behandlas försämring ("impairment") av tillgångar där goodwill, även om den i vissa delar behandlas separat, är en tillgång såsom andra tillgångar. Det som indikerar en värderingstest är inte goodwill i sig utan en försämring av den kassagenererande enhetens resultat till vilken goodwillposten kan relateras. Enligt IAS är det inte bara goodwillposten som kan skrivas ner, även andra tillgångar kan beröras av en nedskrivning. Vi ger exempel på när detta kan inträffa i fall 2. För FAS 142 omfattar värderingstesten endast goodwill, övriga tillgångars bokförda värde ("carrying amount") kan aldrig skrivas upp eller ned.

6.5. Värdering

Enligt FAS 142 bör man använda nuvärdet för att beräkna verkligt värde ("fair value") för en enhet som det saknas möjlighet att få fram marknadsvärdet för. FASB förordar då att man använder värderingsmodellen "Expected Cash Flow". Enligt IAS 36 ska det högsta av nettoförsäljningsvärdet ("net selling price") och nyttjandevärdet ("value in use") användas för att beräkna återvinningsvärdet ("recoverable amount"). Finns inget "net selling price" att tillgå utgörs "recoverable amount" av "value in use". När "value in use" ska beräknas förordar IAS 36 att man ska göra en nuvärdesberäkning, någon speciell värderingsmodell förordas däremot inte och det normala är att en och samma diskonteringsränta används. FAS 142 förordar användning av värderingsmodellen "Expected Cash Flow" eftersom den ger möjlighet att ta hänsyn till flera faktorer, belopp, tidsperiod och osäkerhet. Genom att använda olika belopp, tidsperiod och räntesatser och därefter fördela nuvärdesbeloppet över olika procentsatser får man fram det verkliga värdet för en enhet.

I fall 3 åskådliggör vi detta för att bestämma verkligt värde för en enhet där marknadspriset inte kan anges. Användning av ECF-modellen enligt rekommendationer i FAS 142 ger ett lägre värde på verkligt värde ("fair value") än då man följer IAS 36 rekommendationer.

När vi valde att frånga det ordinarie innehållet i rekommendationerna, genom att i ett exempel använda flera olika räntesatser (IAS 36) och i ett annat exempel använda endast en räntesats (FAS 142) innebar detta att skillnaderna mellan värdena minskade.

Någon egentlig slutsats är svårt för oss att dra utifrån vårt fall 3, där vi använder konstruerad data eftersom underlag saknas. Bakom de budgeterade framtida kassaflödena döljer sig komplicerade antaganden och beräkningar. Några modeller för nuvärdesberäkningar presenteras i kapitel 3 och i den diskussion som följer i kapitlet framgår förhoppningsvis lite av den komplexitet som ”döljer sig” i dessa modeller. För att göra sina nuvärdesberäkningar måste företagen inte bara uppskatta räntesatsen utan också göra mer eller mindre kvalificerade uppskattningar gällande de andra komponenterna i modellerna.

Att då utifrån ett konstruerat exempel förorda det ena eller andra sättet att räkna är svårt men om en nuvärdesberäkning ska utföras för ett större antal år framåt i tiden borde ECF-modellen bättre spegla ”fair value” (FAS 142) eller ”value in use” (IAS 36) eftersom räntesatsen troligen varierar över tiden.

7. Reflektioner

I detta kapitel kommer vi att reflektera över de diskussioner och funderingar vi haft under arbetets gång. Vi kommer att koppla dessa reflektioner till de artiklar vi presenterar i teorikapitlet och avslutningsvis kommer vi att ge förslag på fortsatta studier.

7.1. Goodwillproblematiken

Goodwill är inget nytt område vilket vi märkt under arbetet med denna uppsats, många artiklar härrör sig från 60-talet. Dessutom är ämnet stundtals både komplext och svårgenomträngligt. Många författare och forskare har synpunkter och åsikter i ämnet men någon egentlig lösning på problemet framkommer i många fall inte. Funderingar kvarstår därför hos oss och dessa vill vi spegla nedan genom att föra en diskussion och ställa frågor utifrån teorikapitlets artiklar.

Vad är då egentligen problemet med goodwill?

Goodwillproblematiken utgörs av goodwillens natur. Goodwill är något som vi inte kan ta på men som företagen ändå är villiga att betala pengar för. Detta faktum gör att den behandlas som en residual i förvärvsanalysen, något som helt enkelt ”blir över”. Goodwill är inget som man kan ta på och inte heller separera från företagets andra tillgångar. I kapitel 3 redogör vi bl a för Tollingtons åsikt om vad som definierar en tillgång. Eftersom förvärvad goodwill inte uppfyller hans definition skulle det inte vara en tillgång men vad är det då? Förnuftiga människor som företagsledare skulle väl inte betala för något som de inte anser sig ha nytta utav? Tollingtons lösning på problemet är att han anser att definitionen av en tillgång bör ändras så att goodwill kan innefattas i denna definition. Hur denna definition skulle se ut och hur goodwill i så fall skulle hanteras i samband med ett förvärv förtäljer inte hans artikel.

Frågan är då om de nya amerikanska rekommendationerna avhjälper detta problem? Svaret på detta måste nog bli ett ”njae”. Några indikationer på att man har funderat på att ändra definitionen av en tillgång finns inte och förvärvad goodwill hanteras fortfarande som en residual som uppkommer i samband med ett förvärv. I FAS 141 har gjorts en ansträngning för att goodwillposten inte ska dölja immateriella tillgångar. När en tillgång kan separeras ska den identifieras som en immateriell tillgång och om den har ett definitiv livslängd ska den skrivas av. Frågan är om detta leder till en ren bokföringsåtgärd med flyttande av siffror från en rad till en annan eller om det ger en möjlighet att identifiera goodwillpostens ”rätta natur”.

Att årligen testa goodwillposten för försämring istället för att göra avskrivningar är kanske också ett försök att spegla goodwillpostens natur men hur man än vänder och vrider på problemet så är och förblir förvärvad goodwill en residual i förvärvsanalysen och det är enbart hanteringen därefter som skiljer sig åt mellan de internationella och amerikanska rekommendationerna.

Det man kan fråga sig är om man genom att använda sig av FAS 142 får en mer rättvisande bild av goodwillposten? I IAS 22 betonas just vikten av att skriva av goodwill årligen för att

spegla den minskade servicepotentialen i goodwill. Om ingen avskrivning görs måste värderingen ”ersätta” avskrivningen förutsatt att goodwillposten minskar. Om goodwillposten å andra sidan inte minskar i värde utan förblir intakt under ett antal år, innebär detta då att förvärvad goodwill efterhand har ersatts av internt upparbetad goodwill?

Gynther anser att goodwill kan öka i vinstgivande företag och därför inte bör skrivas av kontinuerligt. Frågan är om FAS 142 motsvarar Gynthers önskemål. Som vi anger i vår analys ger FAS 142 inte möjlighet att visa ökning av goodwillposten. För att detta ska vara möjligt måste internt upparbetad goodwill behandlas på samma sätt som förvärvad goodwill d v s internt upparbetad goodwill behandlas som en tillgång istället för att kostnadsföras. Detta är något som både Gynther och Herz et al tar upp i sina artiklar. Enligt de måste det finnas möjlighet att behandla internt upparbetad goodwill på samma sätt som förvärvad goodwill. Gynther anser att enda sättet att ge intressenterna rättvisande information är att behandla internt och förvärvad goodwill på samma sätt d v s som en tillgång. För att goodwillvärdet ska bli tillförlitligt är förutsättningen att denna värderas regelbundet något som ju överensstämmer med FAS 142.

Gynther har dock ytterligare ett krav och det är att denna värdering ska göras av företagsledningen eftersom det enbart är de som besitter nödvändig kunskap. Något sådant krav finns inte i FAS 142 och i vår analys framför vi just farhågor kring detta. Risken som vi ser det är att värderingen, om den ska utföras på rätt sätt, blir så betungande för företagen att extern hjälp måste anlitas.

Gynther anser att i värderingsprocessen ska nuvärdet beräknas på samtliga framtida kassaflöden. Plenborg och Hertz et al beskriver i sina artiklar olika värderingsmodeller som vi redogör för i kapitel 3. Att förorda den ena eller andra modellen gör inte författarna utan de menar att om förutsättningarna är de samma ger modellerna likartade resultat. Hertz et al menar dock att använda modellerna för enbart förvärvad goodwill är svårt eller ibland felaktigt eftersom det finns en svårighet i att särskilja förvärvad goodwill från företagets totala goodwill. De är alltså inne på samma bana som Gynther d v s att internt upparbetad goodwill bör behandlas på samma sätt som förvärvad.

Internationellt sätt finns inga indikationer på att IASB har ”anammat” dessa åsikter, däremot genomför FASB för närvarande en projekt där man utreder hanteringen av internt upparbetad goodwill. Detta projekt beräknas vara klart under 2003 så framtiden får utvisa vad detta kommer att leda till. Intressant att notera är att IASB och FASB samarbetar i projektet ”The Norwalk Agreement” vilket vi nämnt tidigare. Frågan är vad det ökade samarbetet mellan FASB och IASB kommer att leda till. Kommer man t ex att enas om att FASBs nya hantering av goodwill i FAS 142 ska bli gällande även inom IASB eller kommer man fram till helt nya rekommendationer och kommer i så fall dessa nya rekommendationer att innebära att internt upparbetad goodwill hanteras på samma sätt som förvärvad?

7.2. Förslag till ytterligare studier

I vår undersökning har vi inte haft möjlighet att undersöka tillämpning av FAS 142 eftersom den inte, när denna uppsats slutförs, har tillämpats än. Framöver kan detta vara ett uppslag till empiriska undersökningar i olika företag.

När FASB och IASB har slutfört projektet ”The Norwalk Agreement ” kan det vara intressant och undersöka om de enats om en enhetlig hantering av goodwill och hur den i så fall skiljer sig åt från nuvarande rekommendationer.

Källförteckning

Artiklar och böcker

- Engström, Stefan (1999), Värdering av kunskapsföretag – redovisning av upparbetad och förvärvad goodwill, *Balans* nr 3, sidorna 28-35.
- Eriksson, Lars Torsten och Wiedersheim-Paul, Finn, (2001), *Att utreda, forska och rapportera*, Malmö: Liber Förlag.
- Falkman, Pär, (2000), *Redovisningsteori*, Lund: Studentlitteratur.
- Föreningen Auktoriserade Revisorer, (2002), *FAR:s samlingsvolym 2002*, Stockholm: FAR Förlag AB.
- Gynther, Reg S, (1964), Some "Conceptualizing" on Goodwill, *The Accounting Review*, Volume 44, Issue 2 (April, 1969).
- Herz, Robert H et al (2001), Equity Valuation Models and measuring Goodwill Impairment, *Accounting Horizons*, Vol 15 No 2 June 2001, New York: American Accounting Association.
- Lundahl, Ulf & Skärvad, Per-Hugo, (1999), *Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*, Lund: Studentlitteratur.
- Merriam, Sharan B, (1994), *Fallstudien som forskningsmetod*, Lund: Studentlitteratur.
- Nilsson Sven-Arne, (1998), *Redovisnings av goodwill: utveckling av metoder i Storbritannien, Tyskland och USA*. Lund: Lunds Univ. Press.
- Plenborg Thomas, (2002), Firm valuation: comparing the residual income and discounted cash flow approaches, *Scandinavian Journal of Management*, No 18, 2002, Pergamon.
- Rundfelt, Rolf, (1999), *Tendenser i börsbolagens årsredovisningar 1999*, Stockholm: OM Stockholmsbörsen AB.
- Rundfelt, Rolf, (2001), *Tendenser i börsbolagens årsredovisningar 2000*, Stockholm: OM Stockholmsbörsen AB.
- Samuelson, Lars A, (September 1999), *Några vetenskapsteoretiska aspekter på forskning om ekonomistyrning*, SSE/EFI Working Paper Series in Business Administration No 1999:5, Stockholm: Handelshögskolan.
- Schroeder, Richard & Clark, Myrtle & Cathey, Jack, (2001), *Financial Accounting Theory and Analysis*, New York: Wiley & Sons.
- Thomasson, Jan, (2002), *Extern redovisning och finansiell analys*, Malmö: Liber Ekonomi.
- Tollington, Tony (1998), Separating the brand asset from the goodwill asset, *Journal of product & Brand management*, vol 7 no 4 1998, Emerald (MCB).

Rekommendationer

Financial Accounting Standards Board, (2000), *Concepts Statement 7 -Using Cash Flow Information and Present Value in Accounting Measurements*.

Financial Accounting Standards Board, (2001), *FAS 141: Business Combinations*.

Financial Accounting Standards Board, (2001), *FAS 142: Goodwill and Other Intangible Assets*.

International Accounting Standard Board, (1998), *IAS 22: Business Combinations*.

International Accounting Standard Board, (1998), *IAS 36: Impairment of Assets*.

Årsredovisningar/Delårsrapporter

Stora Enso, årsredovisning, 2001

Stora Enso, Delårsrapport januari – september 2002

Elektroniska källor

Affärsvärlden nr 4/2002, *Goodwillbubblan: Vilka följer efter Stora?*

Hämtat från http://db.afv.se/afv/owa/w3?page=Afv_Art&n=Artikel&v=3341705

Publicerat 2002-09-04. Hämtat 2002-09-30.

Stora Enso AB, *Stora Enso North America profit enhancement plan announced*

Hämtat från http://www.storaenso.com/CDAvgn/main/0,,1_-4222-5003-en,00.html

Publicerat 2002-08-27. Hämtat 2002-10-03.

Stora Enso AB, *Form 20-F*,

Hämtat från <http://www.storaenso.com/CDAvgn/showDocument/0,,1602,00.pdf>

Publicerat 2002-03-06. Hämtat 2002-11-20.

FASB hemsida, *FASB and IASB Agree to Work toward Convergence of Global Accounting Standards* Hämtat från [http:// http://www.fasb.org/news/nr102902.shtml](http://http://www.fasb.org/news/nr102902.shtml)

Publicerat 2002-10-29 Hämtat 2002-11-20

IASB hemsida, *FASB and IASB Agree to Work toward Convergence of Global Accounting Standards* Hämtat från <http://www.fasb.org.uk/cmt/0001.asp?s=1620890&sc={1846E3B1-D3D9-4810-9FD0-B1FC286FA643}&n=4119>

Publicerat 2002-10-29 Hämtat 2002-11-20

SEC hemsida, *Actions by FASB, IASB praised*

Hämtat från <http://www.sec.gov/news/press/2002-154.htm>

Publicerat 2002-10-29 Hämtat 2002-11-20